

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Katedra pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Veronika Kailová

Posuzování školní zralosti při zápisu do základní školy

Assessment of school maturity for entry to elementary school

Praha 2012

Vedoucí práce: Mgr. Jaroslava Stolařová

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla vyjádřit poděkování Mgr. Jaroslavě Stolařové za cenné rady, užitečné připomínky a vedení mé bakalářské práce. Ráda bych také poděkovala své rodině za oporu a pomoc při mé tvorbě. V neposlední řadě také děkuji všem ředitelům základních škol, kteří mi umožnili navázat s nimi spoluprací a získat tak potřebné informace.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 26. 6. 2012

podpis

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá posuzováním školní zralosti a připravenosti dětí předškolního věku při zápisu do základní školy. Teoretická část popisuje vývojovou úroveň dítěte předškolního věku a vymezuje základní pojmy použité v textu - školní zralost a připravenost. Dále se zde čtenář může dočíst o problematice posuzování školní zralosti a připravenosti dětí před vstupem do základní školy a o právní úpravě zahájení povinné školní docházky.

Cílem praktické části je zhodnocení funkčnosti zápisu dětí do první třídy z hlediska posuzování školní zralosti a připravenosti předškolních dětí na šesti vybraných základních školách. K dosažení tohoto cíle byla použita metoda pozorování a rozhovoru. Na základě analýzy získaných dat, dle sestavených kritérií, neshledávám zápis na většině vybraných základních škol plně funkční. Součástí praktické části jsou záznamové listy zachycující podrobný průběh zápisů do prvních tříd na navštívených školách.

Abstract

This bachelor thesis deals with the assessment of school maturity and readiness of preschool children at the enrollment to primary school. The theoretical part describes the developmental level of a preschool child and then defines the basic terms used in the text – the school maturity and readiness. Furthermore, the reader can read about the issue of assessment of school maturity and readiness of children before entering the primary school and about the regulation of compulsory school attendance.

The aim of practical part is to evaluate functionality of the enrollment in terms of school maturity and readiness of preschool children assessment at six selected primary schools. Observations and interviews were used to achieve the objectives. Based on the analysis of collected data, the enrollment process at selected primary schools seems not to be fully functional. The practical part contains the recording data sheets monitoring the enrollment process at selected primary schools.

Klíčová slova

Předškolní věk, školní zralost, školní připravenost, zápis do první třídy, zahájení školní docházky.

Keywords

Pre-school age, school maturity, school readiness, enrollment to first grade, initiation of school attendance.

Obsah

Úvod.....	7
<i>I. Teoretická část</i>	
1. Charakteristika dítěte předškolního věku z pohledu vývojové psychologie.....	8
1.1 Motorický vývoj předškolního dítěte.....	8
1.2 Kognitivní vývoj předškolního dítěte	10
1.3 Emoční vývoj dítěte předškolního věku	13
1.4 Sociální vývoj předškolního dítěte	14
2. Vymezení pojmů školní zralost a připravenost.....	16
2.1 Tělesná zralost a zdravotní stav dítěte	17
2.2 Kognitivní zralost	18
2.3 Emoční, sociální a pracovní zralost	18
3. Posuzování školní zralosti a připravenosti.....	20
3.1 Rodina.....	20
3.2 Mateřská škola	20
3.3 Dětský lékař	21
3.4 Zápis do první třídy.....	21
3.5 Pedagogicko-psychologická poradna	21
4. Legislativní rámec upravující zahájení povinné školní docházky	23
<i>II. Praktická část</i>	
5. Průběh zápisu do první třídy na vybraných základních školách.....	24
5.1 Metodika výzkumu	24
5.2 Data získaná z výzkumu	26
5.3 Výsledky výzkumu	51
5.4 Závěr výzkumu	56
Závěr	58
Seznam použité literatury	59

Úvod

Vstup do základní školy je v České republice spojen se šestým rokem dítěte. Avšak důležité je si uvědomit, že věk není to jediné důležité, co bychom měli u dítěte zohledňovat. V této souvislosti mluvíme o školní zralosti a připravenosti dětí pro vstup do základní školy.

Téma „Posuzování školní zralosti při zápisu do základní školy“ jsem si pro svou bakalářskou práci vybrala především proto, jelikož jsem s dětmi předškolního věku získala praktické zkušenosti během svých praxí absolvovaných v mateřských školách. Měla jsem také možnost mluvit o tomto tématu s učitelkami mateřských škol, které mi neváhaly sdělit své zkušenosti, postřehy a názory.

Cílem mé práce je nejprve postihnout nejdůležitější teoretická východiska pro tuto problematiku a poté se prakticky zaměřit na posuzování školní zralosti a připravenosti při zápisu dětí do první třídy a z tohoto hlediska zhodnotit funkčnost zápisu na vybraných základních školách

Text je rozdělen do dvou částí. První část je teoretická, obsahující čtyři kapitoly. V samotném začátku mé práce charakterizují předškolní dítě z pohledu vývojové psychologie s cílem zasvěcení čtenáře do širšího pojetí této problematiky a umožnění mu tak lepší orientaci v dalším textu. V druhé kapitole se věnuji vymezení klíčových pojmů mé práce a to školní zralosti a připravenosti, společně s popisem jejich jednotlivých složek. Poté popisují, jaké osoby a odborná zařízení jsou důležitá a směrodatná při posuzování školní zralosti a připravenosti. V poslední kapitole se zabývám tím, jak je zahájení povinné školní docházky zakotveno v české legislativě.

V druhé části mé práce se snažím zhodnotit, na základě šesti navštívených základních škol, zda je zápis do první třídy na těchto školách funkční z hlediska posuzování školní zralosti a připravenosti předškolních dětí, a to pomocí metod pozorování a rozhovoru. Myslím si, že tato informace by mohla být zajímavá především pro rodiče budoucích školáků, ale třeba také i pro odbornou a širší veřejnost.

Literární oporou mi po celou dobu práce byla řada významných pedagogů a psychologů, především Marie Vágnerová, Jiřina Bednářová s Vlastou Šmardovou, Josef Langmeier a další.

1. Charakteristika dítěte předškolního věku z pohledu vývojové psychologie

Předškolní období je považováno za poslední etapu raného dětství. Ve většině publikací vývojové psychologie je vymežováno věkem od tří do šesti let dítěte. Faktický konec tohoto období nastává až nástupem do základní školy. Takto je předškolní věk chápán i v této práci.

V úvodní kapitole se pokusím stručně charakterizovat dítě předškolního věku a nastínit k jakým vývojovým změnám v tomto období dochází v oblasti motorické, kognitivní, emoční a sociální. Zmíním se také o hře a kresbě, typických činnostech, kterým se dítě v tomto věku věnuje.

1.1 Motorický vývoj předškolního dítěte

Předškolní věk dítěte je typický značnou pohyblivostí, aktivitou a překypující energií. Dítě většinou chvíli neposedí, nedokáže být v klidu, má potřebu neustále se pohybovat a věnovat se různorodým činnostem. Hrubá i jemná motorika se v tomto věkovém období značně zdokonaluje, stává se přesnější a plynulejší.

O hrubé motorice mluvíme v souvislosti s pohybem velkých svalových skupin. Během předškolního věku si dítě osvojuje a posléze zdokonaluje základní pohybové úkony, jako jsou skákání, lezení, běh, chůze do schodů, házení a chytání míče včetně zvládnutí nejrůznějších překážek. Neméně důležité je, aby bylo dítě vedeno k jednoduchým pracovním a sebeobslužným dovednostem, jako je zvládnutí osobní hygieny, stravování se pomocí příboru, oblékání se či vykonání drobného úklidu. Tyto činnosti by měly být později u dítěte zcela zautomatizovány. Ke konci tohoto věkového období se děti obvykle začínají učit plavat, lyžovat, jezdit na kole či bruslit.

Jemná motorika, kterou zajišťuje malé svalstvo, je značně determinována osifikací ruky. Dítě by mělo zvládat manipulaci s drobnými předměty a nástroji. Předškolák se často zajímá o rozmanité tvořivé činnosti, jako je práce s modelínou, papírem, stříhání nůžkami,

kreslení, navlékání korálků. Učitelé v mateřských školách, ale především rodiče, by měli dítě aktivizovat v rozvoji jemné motoriky a tvořivosti. Důležité je, abychom dítěti poskytli dostatečné množství různorodého materiálu a vytvořili vhodné podmínky pro jeho rozvoj.

Lateralita

S oblastí motoriky úzce souvisí diagnostika laterality. „*Lateralitou rozumíme přednostní užívání jednoho z párových orgánů, tj. asymetrii párových orgánů hybných (ruky, nohy) nebo smyslových (oko, ucho)*“ (Zelinková, 1994, s. 131). Její rozpoznání je velmi důležité již před samotným vstupem dítěte do základní školy. Je podmíněna dominancí jedné z mozkových hemisfér. Setkáváme se jednak s pravostrannou a levostrannou lateralitou, objevuje se však i lateralita nevyhraněná nebo zkřížená. Lateralita ruky, která se dá obvykle posuzovat u dětí ve spontánních činnostech, především při kreslení, psaní, úchytu předmětů, se obvykle stabilizuje po čtvrtém roce života. Diagnostiku provádějí často sami rodiče, mohou ji však stanovit i učitelé mateřských škol, případně specialisté v pedagogicko-psychologických poradnách.

Dětská kresba

S rozvojem jemné motoriky souvisí rozvoj kresby. Kresba je u dětí často řazena jako jedna z nejoblíbenějších aktivit, současně je u psychologů považována za důležitý diagnostický nástroj. Její analýza může pomoci k bližšímu poznání a pochopení dítěte. Může nám poskytnout informace o rozumové úrovni, o způsobu emočního prožívání, typu temperamentu, dokonce i o postojích dítěte. Kresba dítěte může upozornit na opožděný vývoj, tedy i na školní nezralost, dále na sexuální zneužívání, může odhalit vnitřní pocity, jako smutek, strach, hněv, ale může poukázat i na prožívanou radost a štěstí. „*Z psychologického hlediska významný není jen produkt, ale celý proces kresby (jak dítě kreslí, jak drží tužku, jak sedí, jak dlouho mu to trvá, jestli používá gumu apod..), nesmíme zapomenout ani na výpověď dítěte, která nám může mnohé objasnit*“ (Plevová a Petrová, 2005, s. 76).

Kresba se v průběhu dětství značně vyvíjí. U tříletého dítěte se začínají objevovat nejrůznější druhy čarání. Dítě zvládá nakreslit horizontální či vertikální čáru, později dovede i kruhovitý tah. Čtyřleté dítě se již vypořádá s křížkem, v pěti letech dítě dokáže nakreslit čtverec, v šesti trojúhelník (podle Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 88).

Častým a velmi oblíbeným námětem dětské kresby je lidská postava. První podoba kresby lidské postavy, která se obvykle objevuje mezi třetím a čtvrtým rokem, se nazývá hlavonožec. U tohoto typu kresby je dominantní kruh či ovál (s očima a ústy) znázorňující hlavu, na kterou přímo navazují dvě vertikální čáry představující dolní končetiny. Pětileté dítě sice ještě nedokáže odhadnout správné proporce těla, ale obvykle již k hlavě a končetinám přidává krk, trup, vlasy a náznak prstů. S přibývajícím věkem dítěte se stává kresba realističtější a propracovanější. V šestém roce již dítě připojuje ke kresbě detaily, jako jsou uši, knoflíky apod.

1.2 Kognitivní vývoj předškolního dítěte

Myšlenkové procesy

Piaget (In Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 90) ve své teorii kognitivního vývoje označuje období od čtyř do sedmi let jako fázi názorného (intuitivního) myšlení. Uvažování je stále prelogické a nepřesné. Je úzce vázáno na vnímané či představované.

Myšlení předškoláka je charakteristické následujícími znaky (podle Vágnerová, 2008, s. 174):

- **Centrace** je tendence přeceňovat jeden smyslově výrazný znak či aspekt situace a opomíjet další méně nápadné.
- **Egocentrismus** tj. registrace a uznávání pouze vlastního pohledu na situaci, dochází k přehlížení jiných názorů.
- **Prezentismus** je vázanost myšlení na přítomnost.
- **Magičnost** tj. dokreslení reality fantazií. Způsobuje nejisté hranice mezi skutečností a fantazijní produkcí.
- **Antropomorfismus** tj. tendence polidšťovat neživé objekty.
- **Arteficialismus** je způsob jakým si předškolák vysvětluje vznik okolního světa (všechno někdo udělal).
- **Absolutismus** tj. víra v to, že každé získané poznání je jednoznačné a definitivní. Dítě v tomto věku nedokáže pochopit relativitu.

Součástí rozumového vývoje dítěte je chápání času a prostoru. Předškolák již rozlišuje význam pojmů „dříve“ a „později“, má přehled o časových událostech v rámci jednoho dne (co se děje ráno, v poledne, večer), dokáže vnímat význam času v rozsahu dnů v týdnu.

K lepší orientaci v čase dítěti významně pomáhá dodržování pravidelného denního režimu tj. pravidelný sled činností za sebou. Dítě se také učí popisovat polohu předmětů, které ho obklopují (nahore, dole, vpravo, vlevo, vpředu, vzadu).

V tomto věku postupně dochází k vytváření si matematických představ. Předškolák začíná chápat základní početní vztahy, je schopný se orientovat v číselné řadě do deseti, zvládá porovnat množství předmětů (čeho je méně, více a o kolik), postupně pojmenovává základní geometrické tvary.

V předškolním období se hojně rozvíjí fantazie a představivost, proto se často u dětí v tomto věku objevují projevy nedostatečného rozlišení fantazie od reality. V důsledku toho může docházet k dětské konfabulaci (smyšlence), přitom dítě je přesvědčeno, že mluví pravdu. Některé děti si vytvářejí imaginárního kamaráda, se kterým běžně komunikují, hrají si či chodí do mateřské školy. Tyto jevy je nutno chápat jako součást přirozeného vývoje v cestě k správnému vnímání reality.

Řeč

Řeč je specificky lidská schopnost, která úzce souvisí s myšlením člověka. Je důležitým prostředkem dorozumívání mezi lidmi, slouží ke sdělování myšlenek a pocitů. Předškolní období je charakteristické výrazným zdokonalováním řeči. Rozvíjí se jak receptivní složka řeči (porozumění), tak expresivní (vyjadřování). Dochází k neustálému rozšiřování slovní zásoby, zlepšování výslovnosti, osvojování si základních gramatických pravidel. Toto věkové období je typické neustálým pokládáním otázek na své okolí (proč, jak, kdy atd.), dítě požaduje zdůvodnění a vysvětlení. U dítěte předškolního věku se také objevuje tzv. egocentrická řeč, kdy si dítě mluví samo pro sebe.

Pro optimální vývoj řečových schopností je nutný dobrý sluch, intelekt, dále je nezbytné, aby se dítě pohybovalo v komunikačně bohatém prostředí. Dítě by mělo být podněcováno ke konverzaci, vyprávění zážitků a příběhů, k formulování vlastních myšlenek, pocitů. Předškolák by měl mít neomezený přístup ke knížkám, měl by být schopný učit se krátké texty nazpaměť (písničky, básničky). Rozvoj řeči u dítěte probíhá na základě komunikace s vrstevníky a dospělými. Důležitou úlohu zde mají především rodiče, kteří by měli dítěti sloužit jako správný jazykový vzor.

V předškolním věku děti velmi často trpí tzv. dyslálií (patlavostí slov), která obvykle postupně vymizí. „*Od tří do pěti let hovoříme o tzv. fyziologické patlavosti (dyslálii), která je běžným vývojovým jevem odrážejícím ještě nevyzrálé funkce dětského organismu. Následně*

od pěti do sedmi let zvažujeme tzv. prodlouženou fyziologickou patlavost. Teprve po sedmém roce věku dítěte upozorňují odborné příručky na existenci tzv. pravé dyslálie“ (Peutelschmiedová, 2007, s. 29). V případě narušené komunikační schopnosti je třeba obrátit se na logopedické zařízení, které provádí diagnostiku, terapii a prevenci.

Paměť

U předškoláka převažuje paměť bezděčná, zapamatování i uchování informací probíhá bez úmyslu. Záměrná paměť se u dítěte objevuje až kolem pátého roku. Paměť je spíše mechanická tj. bez logického zpracování. Základním rysem paměti je konkrétnost, dítě si lépe pamatuje konkrétní situace, události, než jejich pouhý popis. Převládající význam má zde krátkodobá paměť, mezi pátým a šestým rokem začíná dítě používat i paměť dlouhodobou (srov. Šulová, 2010, s. 16). Paměť u dítěte můžeme pozitivně rozvíjet stimulací (např. pomocí paměťových her).

Dětská hra

Pro předškoláka má hra dominantní význam, je to vůdčí typ činnosti, které se věnuje, jelikož ho baví. Prostřednictvím hry se ale také všestranně rozvíjí osobnost dítěte. Hra úzce souvisí s vývojem hrubé a jemné motoriky, kognitivních struktur, je také důležitým socializačním činitelem. Dítě se pomocí hry učí, získává nové zkušenosti, dovednosti a vědomosti. Na hru můžeme také pohlížet jako na diagnostickou situaci, může nám sloužit jako ukazatel vývojové úrovně dítěte. Během herní činnosti můžeme vyzorovat zájmy dítěte, laterality, úroveň řečového projevu, způsob myšlení a jiné. Měli bychom dítěti poskytnout široké spektrum her, aby se s nimi mohlo seznámit.

Rozeznáváme mnoho druhů her. Nejobecněji rozlišujeme hru volnou a hru s pravidly. Volná hra je spontánní činnost, dítě si samo volí námět hry. Hojně se zde uplatňuje fantazie a tvořivost dítěte. Pro dětský vývoj jsou důležité i herní činnosti, u kterých se objevují pevně stanovené postupy a pravidla, které se dítě učí respektovat a podřizovat se jim. Tento typ her má především mravní význam, vyžaduje od dítěte velké sebeovládání a sebekázeň.

Dále rozpoznáváme hry konstruktivní (stavění pomocí stavebnice, kostek, písku aj.), manipulační (manipulace s hračkami), intelektové (vyhledávání rozdílů, přiřazování, klasifikace apod.), pohybové (házení míčem, hra na schovávanou, závody v běhu aj.). Velmi důležité jsou také hry námětové, ve kterých si dítě hraje na „něco“ nebo na „někoho“. Dítě tak

přijímá určitou sociální roli (doktora, maminky), prozkoumává různé formy sociálního chování, zkouší si, co daná role obnáší.

V herních činnostech se objevují rozdíly u děvčat a chlapců. Odlišně si vybírají druh hraček, námět her. Děvčata předškolního věku si obvykle rády hrají s panenkami či zvířátky, chlapci si raději vybírají hračky technického rázu, například autíčka, vláčky, lego.

Pro sociální rozvoj dítěte jsou nezbytné hry ve skupině vrstevníků. Millarová (1978, s. 218 in Kořátková, 2005, s. 40) rozlišuje čtyři základní etapy hry z pohledu potřeby herních partnerů.

Před třetím rokem si dítě hraje nejčastěji **samostatně**, nepotřebuje přítomnost druhých dětí. Tříleté dítě již vyhledává vrstevníka, realizuje **paralelní hru**, kdy si děti hrají současně vedle sebe, ale počínají si tak nezávisle na sobě.

Před čtvrtým rokem je typická **sdužující hra**, která spočívá v tom, že se několik dětí domluví na společném námětu, ale samotná realizace hry probíhá individuálně. Během hry spolu děti příliš nespolupracují, nedomlouvají se. Každý se naplno věnuje své představě o naplnění hry.

Poslední etapou je **kooperativní hra**, objevující se u dítěte, které je již na takové vývojové úrovni, kdy je schopno komunikovat, naslouchat a porozumět druhým. Zde se již uplatňuje schopnost spolupráce a respektu.

1.3 Emoční vývoj dítěte předškolního věku

Citové prožívání v předškolním věku je mnohem vyrovnanější než u batolete. U zdravého předškoláka převažuje veselá nálada a radost, postupně se rozvíjí smysl pro humor. Méně často se objevují projevy vzteku a zlosti, například při nezdařené činnosti. Strach z cizích lidí a neznámého prostředí se postupně vytrácí. Může se ale vyskytnout bázlivost z imaginárních bytostí (strašidla, nestvůry apod.). Emoční zážitky jsou většinou vázány na konkrétní činnost (podle Plevová, 2005, s. 71).

Nakonečný (2000, s. 175) charakterizuje dětské emoce jako:

- krátkodobé (krátké trvání, brzké odeznění);
- proměnlivé (časté střídání nálad, snadno přecházejí i ve svůj protiklad);
- intenzivní, ale přitom povrchní;
- výrazově nepotlačitelné.

1.4 Sociální vývoj předškolního dítěte

V předškolním období zůstává nadále nejdůležitějším prostředím rodina, která dítěti poskytuje lásku, zázemí, pocit jistoty a bezpečí. Vztah mezi rodiči a dětmi je asymetrický, rodiče představují pro dítě významnou autoritu, slouží mu jako vzor. Stabilita a harmonie rodinného prostředí je pro předškoláka velmi důležitá, opak může být pro dítě zdrojem zátěže a řady problémů. Důležitou úlohu v sociálním vývoji dítěte mají také sourozenci. Mladší dítě spatřuje ve svém starším sourozenci model chování, jednání či vyjadřování, který často napodobuje. U mladšího dítěte často dochází k rychlejšímu postupu ve vývoji, získává od sourozenců cenné zkušenosti. Starší se o své sourozence obvykle starají. Velmi často se objevuje sourozenecká žárlivost, kdy děti soupeří o pozornost svých rodičů.

Na druhou stranu se předškolák rád pohybuje i mimo svou rodinu. V tomto věku projevuje značný zájem o kontakt s vrstevníky. Vyhledává je především za účelem společné hry. Ve společenství druhých dětí se předškolák osamostatňuje, zkouší si nové sociální role, učí se spolupracovat, prosadit se, vyjednávat či komunikovat ve skupině. Kamarádství jsou v tomto věku zpravidla krátkodobá, proměnlivá, ale významná.

Většina dětí tohoto věku navštěvuje mateřskou školu, která je určena dětem od tří do šesti let. Toto předškolní zařízení můžeme považovat jako přípravu na základní školu. Pro vstup dítěte do mateřské školy je nezbytný určitý stupeň zralosti, jehož důležitou součástí je schopnost separace od rodičů na část dne. Na začátku dítě vstupuje do zcela nového prostředí, na které se musí adaptovat. Dítě se zde setkává s novou autoritou, pravidly a požadavky, které se musí naučit respektovat.

Shrnutí

V předškolním věku dochází k celkovému rozvoji fyzické zdatnosti. Zdokonaluje se hrubá i jemná motorika, tedy pohybové i manipulační dovednosti. Po čtvrtém roce se obvykle stabilizuje laterálnita, dítě je buď pravák, nebo levák. Pro uvažování předškoláka je typická nepřesnost a prelogičnost. Mezi další charakteristiky myšlení patří centrace, egocentrismus či antropomorfismus. Hojně se v tomto věku rozvíjí fantazijní představy, dítě má často problém s rozlišením fantazie od reality. Zlepšují se verbální schopnosti, prohlubuje se slovní zásoba. Emoce se u předškoláka obvykle projevují jako krátkodobé, labilní, ale intenzivní. V sociálním vývoji dochází k přesahu rodiny. Dítě v tomto věku má již potřebu kontaktu

s vrstevníky, kterou uspokojuje především v mateřské škole. Typickými činnostmi, kterými se předškolák zabývá, jsou hra a kresba.

2. Vymezení pojmů školní zralost a připravenost

Pro adekvátní pochopení celého textu je nezbytné vymezení pojmů školní zralost a školní připravenost. Jejich význam definuje řada autorů různě, některé z nich následně uvedu. Ráda bych také upozornila na to, že i když tyto dva termíny se mezi sebou hodně prolínají, je třeba je rozlišovat a nezaměňovat je.

Pedagogický slovník (Průcha, Walterová, Mareš, 2003, s. 243) vymezuje školní zralost jako „stav dítěte projevující se v takové úrovni jeho organismu, která mu umožňuje adaptaci na prostředí školy“.

Vedle toho Psychologický slovník (Hartl, Hartlová, 2000, s. 708) popisuje školní zralost jako „způsobilost dítěte absolvovat školní vyučování, která předpokládá určitý rozvoj jazyka a myšlenkových operací, schopnost aktivní pozornosti, soustředění i určitou úroveň sociálních dovedností“.

Dále Novotná a Kremličková (1997, s. 25) ve své publikaci formulují školní zralost jako „takovou fyzickou, psychickou a sociální připravenost dítěte na školu, která mu umožní optimální zapojení do vyučovacího procesu bez nebezpečí ohrožení či poškození tělesného a duševního zdraví při školní zátěži“.

Následující definice vysvětlují odlišnosti v pojmech školní zralost a školní připravenost. Vágnerová (2000, s. 136) rozlišuje dva typy kompetencí, které jsou nezbytné pro zvládnutí nástupu do školy a to:

- kompetence, které jsou dány zráním centrální nervové soustavy (dále CNS). Zde mluvíme o školní zralosti.
- kompetence, které se rozvíjejí ve větší míře pomocí učení. Jejich úroveň popisuje školní připravenost.

Vágnerová (2000, s. 146) dále v souvislosti se školní zralostí uvádí, že „jde především o určitou úroveň zralosti CNS, která se projevuje změnou celkové reaktivity dítěte, zvýšenou odolností k zátěži a schopností koncentrace pozornosti.“ Do školní připravenosti pak zahrnuje jednak pochopení smyslu školního vzdělávání a dále také sociální připravenost (rozlišení různých sociálních rolí, úroveň verbální komunikace včetně dobré znalosti vyučovacího jazyka a schopnost respektovat běžné normy chování).

Obdobně ve své knize popisují rozdíl mezi školní zralostí a připraveností, autorky Bednářová se Šmardovou (2011, s. 2). Školní zralost označují jako „dosažení takového stupně vývoje

(v oblasti fyzické, mentální, emocionálně-sociální), aby se dítě bylo schopno bez obtíží účastnit výchovně-vzdělávacího procesu“. Vedle toho „školní připravenost zahrnuje kompetence, které dítě nabývá a rozvíjí učním, sociální zkušeností (zejména v MŠ)“.

Je zřejmé, že výše citované definice jsou ve svých myšlenkách hodně podobné a v podstatném se shodují. Všechny považují školní zralost za takový vývojový stupeň, kdy je dítě schopno optimálně zvládat nároky a požadavky školy bez nějakých větších problémů. Školní připravenost je pak především spojena se sociálním učením, zkušenostmi a motivací.

Školní zralost a připravenost jsou jedním ze zásadních předpokladů školní úspěšnosti. Je důležité si uvědomit, že nezralé a nepřípravené dítě, které by se ocitlo v první třídě, by mohlo mít nespočet problémů. Školní neúspěšnost by se pak mohla promítnout do psychiky dítěte. Proto je stanovení školní zralosti a připravenosti dětí klíčovou záležitostí.

Při jejich posuzování jsou důležité následující oblasti:

- tělesná zralost a zdravotní stav dítěte,
- kognitivní zralost,
- sociální a emocionální vyspělost,
- pracovní návyky.

2.1 Tělesná zralost a zdravotní stav dítěte

V odborné literatuře se obvykle uvádí, že průměrná výška šestiletého dítěte je 120 centimetrů a hmotnost se průměrně pohybuje okolo dvaceti kilogramů. Je zřejmé, že jinak to může být například u dětí, jejichž rodiče jsou drobnější postavy či u dětí předčasně narozených. Slabá tělesná konstituce u dětí pak může způsobit například větší sklon k unavitelnosti, slabosti, může se u nich objevit menší odolnost vůči zátěži nebo jiné problémy.

V tomto věku dochází k proměně tělesné stavby, kdy se končetiny a trup výrazně prodlužují a hlava se již nezdá být tak veliká. U fyzické zralosti se také často uvádí dosažení tzv. „filipínské míry“, která spočívá v tom, že dítě by si mělo v šesti letech dosáhnout pravou rukou přes temeno hlavy na levý ušní boltec.

Důležitý je i zdravotní stav dítěte. Příkladem komplikace nástupu do školy může být častá nemocnost dítěte, tím i jeho častá absence ve škole, která může v důsledku způsobit zameškávání učiva, složitější navazování kamarádských vztahů a podobně.

Nepochybně tělesná vyspělost není tím nejdůležitějším ukazatelem školní zralosti, je to jen jedna část z celku, která k ní pozitivně přispívá.

2.2 Kognitivní zralost

Úroveň kognitivní vyspělosti, která je nezbytná pro úspěšný vstup do první třídy, se projevuje v několika oblastech. Dítě začíná logicky uvažovat, v myšlení tedy dochází k odpoutání se od egocentrismu, magičnosti, prezentismu a dalších znaků typických pro předškolní věk. Pohled na svět se tak stává realističtější. Typický je také přechod od globálního vnímání k diferenciovanému, díky kterému dítě lépe rozpozná jednotlivé detaily důležité například pro rozlišování podobně vypadajících písmen (b, d, m, n). V tomto věku se také zvyšuje kapacita paměti. Dítě je již schopno zapamatovat si něco záměrně, například báseň či píseň. Slovní zásoba se neustále rozšiřuje a zdokonaluje (srov. Kucharska In Kropáčková, 2008, s. 13).

2.3 Emoční, sociální a pracovní zralost

Pod pojmem emoční zralost bychom si měli představit věku přiměřenou kontrolu citů a sebeovládání afektů. Dítě zahajující povinnou školní docházku by mělo být emočně vyrovnané a stabilní.

Optimální sociální vyspělost pro nástup do školy v sobě zahrnuje schopnost dítěte odloučit se od své primární rodiny na část dne, adaptovat se na zcela neznámé prostředí, podřídit se školním pravidlům. Dále by dítě mělo být schopno respektovat autoritu učitele, navazovat kamarádské vztahy se spolužáky, umět s nimi komunikovat, prosadit se, spolupracovat, domluvit se na kompromisech a další.

Dítě by též mělo disponovat alespoň základními pracovními předpoklady a návyky zahrnující smysl pro povinnost; schopnost přijmout úkol a též ho dokončit, i když ho dítě nepovažuje zrovna za zábavný. Dále je ve škole nutná určitá míra samostatnosti, vytrvalosti, trpělivosti a odpovědnosti. K pracovním návykům mohou rodiče vést své děti již od raného věku, například v podobě vyžadování menších úkolů v domácnosti, pomáhání rodičům či sourozencům při nejrůznějších činnostech a podobně.

Shrnutí

Pro optimální zvládnání školních požadavků je nezbytné, aby dítě dosáhlo takové vývojové úrovně, která se označuje jako školní zralost a připravenost. Školní zralost je závislá především na úrovni zralosti CNS a školní připravenost je pak dána hlavně procesem učení a sociálními zkušenostmi. Je zřejmé, že školní připravenost je tedy hodně ovlivněna výchovou. U školní zralosti a připravenosti sledujeme pět hlavních složek – tělesnou, kognitivní, emocionální, sociální a pracovní. Na základě prověření všech těchto oblastí by dítě mělo buď nastoupit do první třídy nebo by mělo být zahájení školní docházky odloženo.

3. Posuzování školní zralosti a připravenosti

Správné zjištění školní zralosti a připravenosti je klíčovou záležitostí pro budoucnost dítěte. Zásadní úlohu zde mají rodiče, kteří činí důležité rozhodnutí, jestli v případě odhalení nezralosti a nepřípravenosti jejich dítěte, budou akceptovat doporučení odborníků a podají žádost o školní odklad nebo budou trvat na tom, aby dítě do školy nastoupilo. Rodiče by měli být dobře obeznámeni s tím, na koho se můžou v této problematice obrátit a s kým se mohou poradit.

3.1 Rodina

Za prvotní pozorovatele školní zralosti a připravenosti můžeme považovat samotnou rodinu dítěte, tedy především rodiče, ale také prarodiče a jiné rodinné příslušníky. Ti mohou při společném trávení volného času nebo i v běžném chodu domácnosti u dítěte zpozorovat, jestli v některých oblastech vývoje zaostává, například ve výslovnosti nebo motorice a obrátit se na odborníky. Rodina by také měla být hlavním zdrojem podnětů k nejrůznějším činnostem a aktivitám vedoucím právě k dosažení optimální vývojové úrovně potřebné k zahájení povinné školní docházky. Na trhu je k dispozici řada publikací, zaměřujících se na předškoláky, s různorodými nápady a náměty pro činnosti rozvíjející dítě, kterými se rodiče mohou inspirovat.

3.2 Mateřská škola

Nepochybně velmi důležitou roli, při posuzování školní zralosti a připravenosti dítěte, má učitel v mateřské škole. Jednak má příslušné pedagogické vzdělání, tedy orientuje se v této problematice, ale především, učitel častokrát s dítětem v předškolním věku tráví mnohem více času, než dítě pobývá doma s rodiči. Učitelé mohou u dítěte pozorovat jeho zručnost a jemnou motoriku při vyrábění výrobků a kreslení, hrubou motoriku při venkovních vycházkách a při spontánních aktivitách na hřišti, schopnost komunikace a spolupráce se spolužáky, přijetí cizí autority učitele, úroveň sebeobsluhy a další. Pedagogové také mají na očích větší počet dětí ve stejném věku a mají tak možnost širokého srovnání. Určitě si

myslím, že v případě pochybností rodičů o školní zralosti a připravenosti jejich dítěte, by se měli poradit s učitelem mateřské školy.

3.3 Dětský lékař

I dětský lékař patří mezi důležité osoby při zjišťování školní zralosti a připravenosti. Ten by měl především posoudit, zda fyzická vyspělost a zdravotní stav dítěte dosahuje optimální úrovně pro nástup do školy. Toto posouzení by mělo proběhnout v rámci pětileté preventivní prohlídky, na kterou se musí dostavit každé dítě s rodičem, nejdříve tři měsíce před pátým rokem, nejpozději však tři měsíce po dosažení pěti let. Lékař celkově dítě vyšetří a může tak dát první impulz k odbornému vyšetření a odkázat rodiče například na pedagogicko-psychologickou poradnu, logopedickou poradnu či jiné odborné pracoviště.

3.4 Zápis do první třídy

Zápis do školy je legislativní úkon. Může plnit důležité funkce jako je diagnostika dítěte ze strany školy, seznámení se rodičů a dětí s novým prostředím, učiteli a požadavky školy na budoucího prvňáka (podle Bednářová, Šmardová, 2011, s. 11). Zápis je na školách realizován v termínu od 15. ledna do 15. února a koná se obvykle dva dny v odpoledních hodinách. Rodič, jako zákonný zástupce dítěte, zpravidla musí předložit rodný list předškoláka. Poté je třeba vyřídit administrativní záležitosti jako např. vyplnění zápisového lístku. Školní zralost a připravenost prověřují učitelé školy, kteří by měli nejlépe vědět, co škola bude po prvňákovi žádat a zda je na to dítě dostatečně vyspělé a připravené.

3.5 Pedagogicko-psychologická poradna

Do pedagogicko-psychologické poradny se dostaví rodiče s dítětem v případě potřeby důkladnějšího posouzení školní zralosti a připravenosti. Odborník dítě vyšetří a případně vystaví doporučení pro odklad povinné školní docházky. Rodiče, kteří žádají o odklad, musí škole předložit doporučení od příslušného školského poradenského zařízení a též od odborného lékaře či klinického psychologa.

Na pedagogicko-psychologickou poradnu může rodiče s dítětem odkázat učitel při zápisu, mateřská škola, lékař či se na ni mohou rodiče obrátit z vlastní iniciativy v případě, že mají nějaké pochybnosti o školní zralosti a připravenosti svého dítěte. Specialista většinou nejprve vede rozhovor s rodičem dítěte a zjišťuje anamnézu, pak provede samotné posouzení školní zralosti a připravenosti dítěte a posléze jsou rodiče informováni o výsledku vyšetření. Poradna také může rodiči doporučit činnosti a aktivity podporující rozvoj v oblasti, ve které by se dítě potřebovalo zlepšit.

Psycholog má k dispozici řadu testů školní zralosti a připravenosti, přičemž k nejznámějším patří Jiráskův „Orientační test školní zralosti“, který vznikl modifikací Kernova testu. Jeho obsahem jsou tři úkoly, a to kresba mužské postavy, napodobení psacího písma a obkreslení skupiny bodů. Mezi další testy, prověřující optimální vyspělost dítěte pro vstup do školy, můžeme zařadit „Zkoušku vědomostí předškolních dětí“ od Matějčka a Vágnerové, „Vývojový test zrakového vnímání“ Frostigové a další (srov. Svoboda, 2001, s. 626, 628).

Některé pedagogicko-psychologické poradny také spolupracují s mateřskými školami. Psycholog pak v případě zájmu rodičů provede orientační vyšetření a následnou konzultaci (s rodiči, popř. i učiteli) přímo v předškolním zařízení.

Shrnutí

S otázkou školní zralosti a připravenosti, kromě rodičů, kteří jsou ale v této problematice považováni spíše za laiky, může z odborníků nepochybně poradit s otázkou školní zralosti a připravenosti učitel mateřské školy. Ten s předškolákem tráví mnoho času (zvláště při dlouhodobé docházce do předškolního zařízení), může ho sledovat a posuzovat v přirozeném chodu mateřské školy a srovnat ho s vrstevníky. Další směrodatnou osobou je pediatr, který dítě prohlídí při preventivních prohlídkách. Během zápisu do první třídy je budoucí prvňák prověřován učitelem základní školy. V případě jakýchkoliv pochybností je možné obrátit se na experty v této oblasti – psychology v pedagogicko-psychologických poradnách.

4. Legislativní rámec upravující zahájení povinné školní docházky

Plnění povinnosti školní docházky je zakotveno v § 36, zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů. Odstavec číslo 3, který upravuje zahájení povinné školní docházky, říká: „*Povinná školní docházka začíná počátkem školního roku, který následuje po dni, kdy dítě dosáhne šestého roku věku, pokud mu není povolen odklad. Dítě, které dosáhne šestého roku věku v době od září do konce června příslušného školního roku, může být přijato k plnění povinné školní docházky již v tomto školním roce, je-li přiměřeně tělesně i duševně vyspělé a požádá-li o to jeho zákonný zástupce*“. Aby mohlo být přijato dítě narozené v období od září do konce prosince, musí rodiče předložit doporučení školského poradenského zařízení. Podmínkou přijetí dítěte narozeného v časovém období leden až konec června je nutné doporučení školského poradenského zařízení a odborného lékaře.

Následující odstavec školského zákona pak upozorňuje na to, že zákonný zástupce má povinnost dostavit se s dítětem k zápisu k povinné školní docházce v časovém rozmezí od 15. ledna do 15. února kalendářního roku, v němž má dítě začít plnit povinnou školní docházku.

Dítě má být zapsáno v základní škole, dle místa trvalého pobytu (tzv. "spádová škola"), pokud zákonný zástupce nevybere jinou základní školu. V případě přijetí dítěte na jinou než spádovou školu, je zákonný zástupce povinen tuto skutečnost oznámit řediteli spádové školy nejpozději do konce března, v němž má dítě zahájit povinnou školní docházku (podle § 36 zákona č. 561/2004 Sb.).

Shrnutí

V zákoně č. 561/2004 Sb. (školský zákon) upravuje § 36 zahájení povinné školní docházky. Jednak vymezuje věk dítěte, který je nutný pro nástup do školy; dále v případě dřívějšího nástupu stanovuje, jaká odborná doporučení jsou nutná předložit, a v neposlední řadě se v něm dočteme, v jakém časovém období je povinností dostavit se s dítětem k zápisu.

5. Průběh zápisu do první třídy na vybraných základních školách

5.1 Metodika výzkumu

Cíl výzkumu

Cílem praktické části mé bakalářské práce bylo zhodnotit funkčnost zápisu do první třídy z hlediska posuzování školní zralosti a připravenosti dětí na vybraných základních školách. Na počátku jsem si položila následující výzkumnou otázku, která vychází ze samotného cíle výzkumu: „Dochází na základních školách při zápisu do první třídy k adekvátnímu posouzení školní zralosti a připravenosti dítěte“?

Popis zkoumaného vzorku

Výzkum jsem prováděla na šesti základních školách. Jediným kritériem výběru škol byla lokalita - Praha. Konkrétně jsem se chtěla zaměřit na městskou část Prahy 4, ale z důvodu konání zápisu do první třídy na většině škol této městské části ve stejné dny, jsem nakonec zvolila kombinaci základních škol ze dvou městských částí – z Prahy 4 a Prahy 11. Právě tyto městské části jsem si vybrala proto, jelikož obě dobře znám; v jedné jsem vyrůstala, v druhé žiji nyní. U většiny vybraných škol znám okolní prostředí, ve kterém se nacházejí. Celkový počet žáků na jednotlivých školách nepřekročil počet 550.

Stručné charakteristiky jednotlivých navštívených škol jsou pak uvedeny v záznamových listech A - F, které jsou zařazeny do kapitoly „Data získaná z výzkumu“.

Použité metody

Pro dosažení stanoveného cíle jsem zvolila kombinaci metod pozorování a rozhovoru.

Důležitou část výzkumu tvořilo pozorování, které jsem prováděla především ke zjišťování průběhu zápisu do první třídy, jeho organizaci a sledování prostředí školy. Pozorovala jsem, jaké typy úkolů jsou předškolákům předkládány ke zjišťování školní zralosti a připravenosti, jak probíhá komunikace mezi učiteli a dětmi a dále pak mezi učiteli a rodiči.

Metoda rozhovoru mi umožnila doplnění, objasnění a zpřesnění informací získaných pozorováním. Řediteli školy (případně jeho zástupci) jsem kladla otázky týkající se cíle

zápisu a průběhu příprav na samotný zápis. U zjišťování cílů aktivit požadovaných po předškolákovi jsem volila rozhovor přímo s učitelem, který školní zralost a připravenost posuzoval. Otázky jsem pokládala dle připravených záznamových listů a v případě nutnosti objasnění podané informace, jsem kladla doplňující otázky.

Způsob zpracování informací

Pro mou lepší organizaci práce při sběru dat a poté i pro jejich přehlednost při prezentování, jsem si předem vytvořila záznamový list, který jsem rozdělila na tři hlavní oblasti, které podléhaly mému zkoumání. První část je informativní, do ní jsem zaznamenávala, jak se škola na zápis připravovala, jak probíhal jeho průběh a organizace. Za stěžejní považuji druhý bod listu, kde jsem se zabývala stanovenými klíčovými kritérii. Poslední část pak tvoří mé hodnocení jednotlivých zápisů. V každé navštívené základní škole, jsem vyplnila jeden záznamový list. Celkem jsem tedy získala šest listů s potřebnými daty. Každý záznamový list obsahuje:

I. Informativní část

- *Stručná charakteristika základní školy*, do které jsem zařadila: charakter spádové lokality; typ a počet budov školy; celkový počet žáků; počet pedagogických pracovníků, z toho počet kvalifikovaných a jejich průměrný věk. Tyto údaje jsem získala metodou pozorování, rozhovorem s vedením školy a dále jsem měla možnost nahlédnout do výročních zpráv školy. U některých škol se mi bohužel nepodařilo získat všechny zamýšlené informace. Touto charakteristikou jsem chtěla poskytnout čtenáři základní představu o dané základní škole.
- *Přípravy zápisu na dané škole*, zahrnují tři dílčí oblasti: způsob příprav, délka příprav a zapojené osoby. Tyto informace mi poskytlo opět vedení školy prostřednictvím metody rozhovoru.
- *Průběh zápisu*, kde jsem stručně popsala, jak zápis probíhal, jakou měl formu, zda byli rodiče přítomni u svých dětí při plnění úkolů či nikoliv a další. Průběh zápisu jsem zaznamenala dle mého pozorování.
- *Organizaci zápisu*, do které jsem uvedla: časové hledisko (počet dní a hodin, kdy se konal samotný zápis; časovou organizaci v rámci zápisu; časovou dotaci pro jedno dítě), prostory vyčleněné pro průběh zápisu a osoby zajišťující průběh zápisu.

II. Klíčová kritéria, která jsem na každé škole zohledňovala pro zhodnocení funkčnosti zápisu z hlediska posuzování školní zralosti a připravenosti.

- *Cíl zápisu*, který jsem zjišťovala v rámci rozhovoru od ředitele školy, případně zástupce ředitele.
- *Osoby posuzující školní zralost a připravenost*, kam jsem zařadila jejich celkový počet, kolik osob hodnotilo jedno dítě, zda byli přítomni budoucí učitelé prvních tříd a zda byl přizván psycholog.
- *Průměrná časová dotace věnovaná jednomu dítěti*, vypočtená ze vzorku deseti dětí.
- *Aktivity požadované u zápisu* - tabulka obsahující: *úkol požadovaný po dítěti při zápisu*, který jsem zaznamenala, na základě svého pozorování. Poté jsem se ústně tázala učitele posuzujícího školní zralost a připravenost dětí, co danou aktivitou sleduje (*cíl aktivity*). Do třetího sloupce tabulky jsem, pak uvedla *další oblasti školní zralosti a připravenosti, které jsou možné sledovat u dětí při plnění zadaných úkolů*, ale nebyly učitelem vysloveny (můj názor zjištěný pozorováním).

III. Hodnocení zápisu, které jsem provedla na základě získaných informací, analýzy úkolů požadovaných po dítěti a subjektivního dojmu ze zápisu.

5.2 Data získaná z výzkumu

Následně bych ráda prezentovala záznamové listy A – F s podrobným popisem získaných dat z jednotlivých navštívených základních škol.

Záznamový list pro zjišťování průběhu zápisu do první třídy

Základní škola A

I. Informativní část

Stručná charakteristika školy

Základní školu nalezneme v městské části Prahy 11, nedaleko stanice metra Opatov. Leží v centru sídliště Jižního Města, v těsné blízkosti centrálního parku Prahy 11, ve kterém se nachází dětská hřiště, sportoviště či cyklostezky. Jedná se o pavilónový typ školy, který umožňuje oddělení žáků I. a II. stupně. Škola využívá celkem sedm pavilonů pro výuku, dále pak osmý pro hodiny tělesné výchovy. Základní školu navštěvuje celkem 550 žáků, vyučuje na ní 44 pedagogických pracovníků, z toho 38 s odbornou kvalifikací. Průměrný věk pedagogických pracovníků na škole je 44 let.

Přípravy zápisu (*formulované ústně od vedení školy*)

- *Způsob příprav.* Na škole se jednou ročně pořádá metodické sdružení, na kterém se učitelé spolu s vedením školy radí a domlouvají, jakým způsobem bude zápis uskutečněn a organizován, kdo bude z učitelů při zápisu přítomen. Základní podoba zápisu se již třetím rokem opakuje, proto přípravy nejsou nyní tak náročné, jako napoprvé. Dochází pouze k obměně úkolů při posuzování školní zralosti a připravenosti, především kvůli dětem, které přicházejí po odkladu.

V rámci příprav na zápis škola organizuje akce pro předškoláky z okolních mateřských škol. Děti se tak mohou seznámit s prostředím školy, učiteli, navštívit ukázkovou hodinu v první třídě, zkusit si usednout do lavic.

Pro rodiče s dětmi se konají před samotným zápisem dny otevřených dveří, kde je možné získat veškeré informace o škole.

- *Délka příprav.* Přípravy začínají obvykle v listopadu, kdy jsou pořádány akce pro předškoláky z mateřských škol. Dny otevřených dveří se pak konají vždy v prosinci a začátkem ledna. Příprava na samotný zápis trvá měsíc.

- *Zapojené osoby.* Do příprav na zápis je zapojený celý učitelský sbor I. stupně, obě zástupkyně školy a někteří žáci II. stupně. Za hlavní organizátorku je považována zástupkyně I. stupně.

Průběh zápisu

Základní škola si pro děti připravila zápis formou hry v podobě pohádkového království. Paní učitelky představovaly dvorní dámy, starší spolužáci, kteří provázeli děti po místnostech zápisu se proměnili v pážata. Nechyběl ani samotný král v místnosti s výsledky o přijetí. Posuzování školní zralosti a připravenosti bylo rozděleno do tří částí – Povídálovská komnata byla zaměřena na komunikaci; Šikulínkovská komnata, na posuzování zručnosti, motoriky a Číslicová komnata prověřující matematickou a prostorovou orientaci. Starší spolužáci si budoucí prvňáky odvedli do druhého patra, vše tedy probíhalo bez přítomnosti rodičů. Posuzující učitelé zaznamenávali své postřehy o dítěti do záznamového archu pomocí předem sjednaných symbolů. Arch byl posléze vyhodnocen zástupkyní I. stupně. Mezitím, co byli předškoláci prověřováni, jejich zákonní zástupci čekající v prvním patře, vyplňovali žádost o přijetí a zápisní lístek. Dále si mohli prohlédnout výstavu prací současných prvňáčků. Po splnění všech úkolů si rodiče vyzvedli rozhodnutí o přijetí.

Organizace zápisu

- *Časové hledisko.* Zápis proběhl ve dvou všedních dnech od 14.00 do 18.00 hodin. Rodiče s dětmi se mohli k zápisu dostavit v jakoukoliv hodinu, nebylo potřeba se objednávat. Po otevření školy k zápisu došlo k nahromadění předškoláků, které způsobilo krátké čekání. Později již vše probíhalo bez problémů, děti přicházely k zápisu s větším časovým rozestupem.
- *Prostory.* Pro průběh zápisu byl vyčleněn celý jeden pavilon školy. Z jedné učebny se vytvořila šatna pro příchozí rodiče a děti. Samotné posuzování školní zralosti a připravenosti probíhalo ve třech učebnách, které každý předškolák postupně navštívil. Rodiče pak měli k dispozici místnost, kde vyřizovali formální záležitosti.
- *Osoby zajišťující průběh zápisu.* Kromě posuzujících pedagogů, bylo celkem u zápisu přítomno osm zaměstnanců školy.

II. Klíčová kritéria

Cíl zápisu (*formulovaný ústně od vedení školy*)

Cílem zápisu do první třídy na této škole je nabrat co nejvíce kvalitních dětí.

Osoby posuzující školní zralost a připravenost

Školní zralost a připravenost posuzovalo celkem devět učitelů I. stupně, každé dítě bylo hodnoceno postupně a nezávisle třemi učiteli. Někteří z nich byli učitelé budoucích prvňáků. Psycholog z pedagogicko-psychologické poradny nebyl přítomen.

Časová dotace věnovaná jednomu dítěti

Každé dítě plnilo test školní zralosti a připravenosti v průměru 17 minut. Každé části testu se věnovalo přibližně 5 – 6 minut.

Tab. 1 Aktivity požadované u zápisu na škole A

Úkol požadovaný po dítěti při zápisu	Cíl dané aktivity (zjišťovaný ústně od učitele posuzující školní zralost a připravenost)	Další oblasti zralosti a příprav., které jsou možné sledovat při plnění zadaných úkolů (dle mého pozorování)
uvedení jména, adresy	navázání kontaktu, schopnost komunikace s cizí osobou	základní informovanost dítěte
básnička/písnička	sledování výslovnosti	úroveň řečového projevu
poznání písmen na kartičkách	základní znalost písmen	
počáteční písmeno u slyšeného slova		sluchová percepce, pozornost
kresba postavy	držení tužky, úroveň jemné motoriky	rozumová úroveň dítěte, zrakové a prostorové vnímání, způsob prožívání
práce s korálky (znázornění kytičky), zavázání tkaničky	zručnost	jemná motorika, trpělivost
spojování obrázků dle významu + zdůvodnění (př. kytky-konev)	logické myšlení	inteligence
dokreslování geometrických tvarů do řady v pořadí dle vzoru	znalost základních tvarů, pozornost, grafomotorika	zraková percepce
identifikace číslic na papíře	matematická představivost	
ukázání na prstech slyšený počet od učitele	práce s číslicemi do pěti	sluchové vnímání
popis obrázků (nahore, dole, vpravo, vlevo)	prostorová orientace	

III. Hodnocení zápisu

U zápisu byly zkoumány všechny složky školní zralosti a připravenosti. Kognitivní zralost se dala postihnout z úkolů jako: spojování obrázků dle významu, dokreslování geometrických tvarů do řady, rozpoznání číslic, úroveň výslovnosti při básničce. Zápis dále obsahoval úkoly na jemnou motoriku i grafomotoriku (kresba, práce s korálky). Sociální a emoční zralost se dala usuzovat z nutnosti separace od matky při samotném posuzování školní zralosti a připravenosti. Pracovní zralost se mohla rozpoznat při plnění úkolů (samostatnost, dokončení úkolu).

Zápis do první třídy na této základní škole na mě udělal dobrý dojem. Školní zralost a připravenost u jednoho dítěte byla hodnocena nezávisle třemi učiteli, bylo tak na dítě nazíráno z více úhlů pohledu. Nutno podotknout, že děti musely navazovat kontakt se třemi dospělými osobami a kladlo to tak na ně velké adaptační nároky. Líbilo se mi, že samotný test školní zralosti a připravenosti probíhal bez přítomnosti rodičů. Mohlo tak dojít k posouzení sociální zralosti a připravenosti. O dítěti bylo při zápisu zjištěno široké spektrum informací, vyvozených z požadovaných úkolů. Zápis byl z organizačního hlediska velmi přehledný a důsledně propracovaný. Rodiče našli všechny potřebné informace na nástěnce. Učitelé byli na předškoláky i rodiče příjemní.

Jednou z funkcí zápisu je seznámení se dětí se školním prostředím. Lze si položit otázku, zda děti po zápisu na této škole nenabýly dojmu, že ve škole to vypadá jako v pohádce, nezískaly tak zkreslený obraz o školním prostředí a po skutečném nástupu do školy neprožijí určité rozčarování.

Záznamový list pro zjišťování průběhu zápisu do první třídy

Základní škola B

I. Informativní část

Stručná charakteristika školy

Základní škola se nachází v městské části Prahy 4, v klidné části Michle. Škola je obklopena převážně rodinnými domky, výjimečně panelovým domem. Budova školy je tvořena vstupní halou a třemi pavilóny, které jsou navzájem propojeny. Do školy dochází celkem 440 žáků, vzdělání jim poskytuje 31 pedagogických pracovníků, z toho 22 s odbornou kvalifikací. Průměrný věk pedagogických pracovníků je 47.

Přípravy zápisu (formulované vedením školy)

- *Způsob příprav.* Přípravy na zápis do první třídy nejsou příliš obsáhlé, jelikož podoba zápisu se zcela opakuje z minulých let, včetně aktivit pro děti. Všechny dokumenty a záznamové archy s úkoly se ukládají do šanonů, aby byly připraveny na další zápis. Předem se učitelé pouze domlouvají, kdo z nich bude u zápisu přítomen. Nově začalo se školou spolupracovat logopedické zařízení, které pro zápis sestavilo metodický text k posuzování výslovnosti u dětí.
Škola pořádá každý rok den otevřených dveří, kde se rodiče budoucích školáků mohou dozvědět všechny potřebné informace o škole. Mohou také shlédnout běžnou vyučovací hodinu současných prvňáků.
- *Délka příprav.* V současné době, kdy je vše důležité připravené z minulých let, začínají přípravy až v samotném lednu, kdy se koná i den otevřených dveří.
- *Zapojené osoby.* Do příprav na zápis jsou zapojeny někteří učitelé I. stupně dle dohody a dále žáci osmých a devátých tříd. Mezi učiteli I. stupně je stanoven vedoucí zápisu, který řídí a organizuje zápis.

Průběh zápisu

Hned po příchodu do školy rodiče vyplnili zápisový lístek, poté probíhalo samotné posuzování. Školní zralost a připravenost byla zkoumána především formou rozhovoru učitele

s předškolákem. Většina času byla věnována logopedickým cvičením, poté pedagog krátce využil i tištěných materiálů s obrázky. Učitel si během posuzování zapisoval o dítěti poznámky a připomínky, které pak předal rozhodující osobě – vedoucímu zápisu. Samotného prověřování dítěte se mohli účastnit i rodiče. Někteří si vedle dítěte usedli, většina z nich ale stála opodál v místnosti. V případě zájmu se rodiče mohli u daného učitele podrobně informovat, jak se dítěti dařilo. Poté se rodiče s dítětem přesunuli do vedlejší místnosti, kde jim bylo sděleno, na základě písemných poznámek od učitele, rozhodnutí o přijetí.

Organizace zápisu

- *Časové hledisko.* Zápis na škole probíhal dva všední dny od 14.00 do 18.00 hodin. Rodiče s dětmi přicházeli bez předchozího objednání. Na samotné posuzování školní zralosti a připravenosti předškoláci stáli poměrně dlouhé fronty.
- *Prostory.* Na zápis byly vyčleněny tři učebny. V jedné učitelé prověřovali školní zralost a připravenost, v druhé tzv. přípravně rodiče vyplňovali zápisní lístek a na závěr zde také rodiče dostávali zpětnou vazbu o výsledku zápisu. V poslední třetí místnosti si hráli a malovali předškoláci, kteří čekali, než na ně přijde řada a půjdou plnit úkoly.
- *Osoby zajišťující průběh zápisu.* Kromě posuzujících pedagogů, byli přítomni další tři zaměstnanci školy, kteří rozdávali rodičům zápisové lístky a sdělovali výsledky zápisu. Pomáhali zde také žáci osmých a devátých tříd, kteří se starali o čekající předškoláky.

II. Klíčová kritéria

Cíl zápisu (formulovaný vedením školy)

Cílem zápisu na této základní škole je zapsat co nejvíce kvalitních dětí. Škola usiluje o zapsání velkého počtu dětí, jelikož řada z nich nakonec v září nenastoupí.

Osoby posuzující školní zralost a připravenost

Hodnocení školní zralosti a připravenosti celkem prováděli dva učitelé školy. Každé dítě posuzoval jeden učitel budoucích prvňáčků. Psycholog k zápisu nebyl přizván.

Časová dotace věnovaná jednomu dítěti

Jedno dítě bylo posuzováno od učitele v průměru deset minut.

Tab. 2 Aktivity požadované u zápisu na škole B

Úkol požadovaný po dítěti při zápisu	Cíl dané aktivity (zjišťovaný ústně od učitele posuzující školní zralost a připravenost)	Další oblasti zralosti a příprav., které jsou možné sledovat při plnění zadaných úkolů (dle mého pozorování)
uvedení jména, podpis	navázání kontaktu	sdělení základních údajů
vytleskávání slov podle slabik	správná výslovnost	vnímání rytmu a jeho napodobení
hledání rozdílů u podobně slyšených slov (koza/kosa)	umět definovat význam pojmu, rozlišit podobná slova	sluchová percepce, pozornost
vymyšlení slov na počáteční stanovené písmeno (P...pes)	věku přiměřená slovní zásoba	rozpoznání počáteční hlásky slova, sluchová percepce
opakování vět o šesti/sedmi slovech	výslovnost, paměť	
analýza obrázku (pojmenování co je na obrázku, antonyma, počet, umístění v prostoru)	smysluplné popsání obrázku	základní matematické schopnosti, orientace v prostoru
kresba postavy	vývoj postavy	úchyt tužky, zrakové a prostorové vnímání

III. Hodnocení zápisu

Dle posuzovaných úkolů byl kladen důraz na kognitivní zralost dítěte, většina úkolů pak tvořila logopedická cvičení. Jemná motorika byla posuzována pouze u kresby postavy, proto by mi přišlo vhodné zařadit do úkolů pro předškoláky, kromě kreslení, alespoň ještě jednu aktivitu na zručnost a jemnou motoriku (např. zavazování tkaničky). Sociální vyspělost nemohla být zkoumána v dostatečné míře, v případě kdy byli rodiče přítomni u dětí.

Myslím si, že posuzování školní zralosti a připravenosti by mělo probíhat bez přítomnosti rodičů. Jen tak se může u dítěte ověřit, jak je samostatné a sociálně vyspělé.

Na této škole se mi sama paní učitelka zmínila o tom, že není výjimkou, když se jim v první třídě objeví nezralé a nepřipravené dítě. Příčinou může být, že rodiče někdy trvají na přijetí dítěte do školy i v případě, že je diagnostikováno jako nedostatečně vyspělé. Dále se na

této škole vyskytují tzv. dodatečné zápisy, kdy škola zapíše dítě až během jara či léta, aniž by škola u dítěte školní zralost a připravenost posoudila. Často se prý stává, že rodiče dítě do školy nepřivedou, chtějí ho pouze zapsat. Nezralé a nepřipravené děti jsou pak většinou vráceny zpět do mateřské školy, což pro ně může být velmi traumatizující.

Dále bych negativně hodnotila dlouhé čekání rodičů s předškoláky. Posuzování školní zralosti a připravenosti prováděli pouze dva učitelé, proto bych zvýšila počet posuzujících nebo změnila časové či organizační zajištění. Domnívám se, že to nebylo příjemné ani pro učitele, kteří cítili tlak čekajících rodičů. Z tohoto důvodu se mohli snažit posuzování školní zralosti a připravenosti u dítěte urychlit, což by nebylo dobře.

Záznamový list pro zjišťování průběhu zápisu do první třídy

Základní škola C

I. Informativní část

Stručná charakteristika základní školy

Základní škola leží v městské části Prahy 4, v Michli. Škola je obklopena především komplexem novostaveb a funguje při michelském BB Centru, kde se nachází řada kanceláří, obchodů, služeb, bydlení a sportovního využití. Škola, která je umístěna v tradiční budově, zahájila provoz v roce 2008 a dnes je součástí školy pět ročníků I. stupně. Každý školní rok se škola rozšiřuje o jednu třídu. Nyní do školy dochází 80 žáků, v budoucnu bude škola poskytovat vzdělání 180 ti žákům v 1. – 9. ročníku. Pedagogický sbor tvoří devět členů.

Přípravy zápisu (formulované vedením školy)

- *Způsob příprav.* Na zápis se žádné větší přípravy nekonají. Zápis probíhá každý rok stejně, vše je připravené z minulých let. Ředitel školy se snaží na průběh zápisu domluvit přítomnost psychologa z pedagogicko-psychologické poradny. Jako důležitou součást příprav škola považuje pořádání dnů otevřených dveří, kdy si rodiče s dětmi mohou prohlédnout školu a nahlédnout do běžných vyučovacích hodin.
- *Délka příprav.* Dny otevřených dveří se konaly v listopadu, samotná příprava na zápis trvala několik málo hodin.
- *Zapojené osoby.* Do příprav bylo zapojeno pět učitelů I. stupně.

Průběh zápisu

Zatímco rodiče po příchodu do školy vyplňovali zápisní lístek, děti byly poslány do místnosti, kde se jim začali věnovat učitelé. Úkoly požadované po dítěti měli rozděleni dva učitelé, děti byly tedy zkoumány většinou nezávisle dvěma učiteli. Pedagog se nejprve snažil s dítětem navázat rozhovor o jeho rodině či volném čase a později přešel k samotným úkolům. Aktivity zaměřené na jemnou motoriku a zrakovou perцепci (rybičky, puzzle, tkanička) se plnily na koberci, zbytek úkolů se zkoušelo v lavici. Zhodnocení jednotlivých aktivit učitelé zapisovali do záznamového archu, který ke konci po vzájemné domluvě vyhodnotili.

V případě jakýchkoliv pochybností o školní zralosti a připravenosti, škola dítě odkázala do pedagogicko-psychologické poradny. I přes doporučení učitele rodičům, aby v době posuzování školní zralosti a připravenosti počkali na chodbě, se část rodičů rozhodla zůstat přímo u dítěte.

Organizace zápisu

- *Časové hledisko.* Zápis se konal jeden všední den od 15.00 hodin po dobu několika hodin dle potřeby. K zápisu se dostavilo poměrně málo dětí, tudíž se každé dítě ihned po příchodu dostalo na řadu.
- *Prostory.* Zápis probíhal pouze v jedné místnosti, kde byli učitelé, kteří posuzovali školní zralost a připravenost. Pro rodiče nebyla připravená žádná učebna, zápisové lístky museli vyplňovat na chodbě.
- *Osoby zajišťující průběh zápisu.* Kromě posuzujících učitelů, zde měl hlavní úlohu ředitel školy, který kontroloval jeho průběh, komunikoval s rodiči a podával jim potřebné informace.

II. Klíčová kritéria

Cíl zápisu (formulovaný vedením školy)

Cílem zápisu je zapsat do první třídy jedenáct až dvanáct žáků bez odkladu.

Osoby posuzující školní zralost a připravenost

Školní zralost a připravenost posuzovalo celkem pět učitelů I. stupně. Jedno dítě většinou hodnotili nezávisle dva učitelé I. stupně. Učitel budoucích prvňáčků zatím nebyl znám. Zápisu se obvykle účastní i psycholog z pedagogicko-psychologické poradny, který dítě prověřuje v případě pochybností posuzujícího učitele. Bohužel tento rok se psychologa nepodařilo zajistit.

Časová dotace věnovaná jednomu dítěti

Jedno dítě bylo posuzováno průměrně dvacet pět minut.

Tab. 3 Aktivity požadované u zápisu na škole C

Úkol požadovaný po dítěti při zápisu	Cíl dané aktivity (zjišťovaný ústně od učitele posuzující školní zralost a připravenost)	Další oblasti zralosti a příprav., které jsou možné sledovat při plnění zadaných úkolů (dle mého pozorování)
rozhovor s učitelem (jméno, sourozenci, mateřská škola)	navázání verbálního kontaktu, ztráta ostychu z cizích lidí	zda dítě dokáže vést dialog, adekvátně odpovídá na otázky, mluví ve větách a souvětích, disponuje přiměřenou slovní zásobou
lovení rybiček pomocí udice s magnetem	úroveň jemné motoriky	práceschopnost
skládání puzzle	úroveň jemné motoriky	zraková analýza a syntéza
zavázání tkaničky	úroveň jemné motoriky	
rozpoznání číslic na obrázku	vyjmenování číselné řady do deseti	
práce s počítačem	chápání množství (více, méně)	
básnička/písnička	výslovnost, zkoumání logopedických vad	
kresba postavy	rozumová úroveň dítěte	zrakové a prostorové vnímání, úchyt tužky

III. Hodnocení zápisu

Velmi se mi líbil seznam požadovaných úkolů. Úvodní rozhovor s učitelem rozptýlil strach dětí z neznáma a předškoláci poté dobře spolupracovali. Chytání rybiček na udici s magnetem či skládání puzzle děti opravdu bavilo a zároveň učitelé získali potřebné informace. Zkoumány byly všechny oblasti školní zralosti a připravenosti. Kognitivní zralost škola posuzovala z rozpoznávání číslic, písmen, z úrovně řečového projevu a slovní zásoby. Na motoriku bylo též zaměřeno několik aktivit (rybičky, puzzle, tkanička). Pracovní zralost vypovídala o soustředěnosti, trpělivosti, samostatnosti při plnění úkolů. Úroveň sociální vyspělosti mohla být zkoumána především u dětí, jejichž rodiče čekali během posuzování na chodbě.

Tento zápis považuji za velmi vydařený. Jako velký klad považuji snahu ředitele mít u zápisu přítomnost psychologa z pedagogicko-psychologické poradny, na kterého se mohou posuzující učitelé obrátit v případě pochybností. Mrzí mě, že tento rok se domluva s psychologem nepovedla a neměla jsem možnost shlédnout, jak tato spolupráce funguje.

Zajímavé byly rozdílné názory posuzujících učitelů na přítomnost rodičů. Někteří předem rodičům doporučili, aby posuzování školní zralosti a připravenosti dítěte probíhalo bez jejich přítomnosti, jiní učitelé se o to nesnažili. Bohužel ne všichni rodiče tento požadavek učitelů respektovali.

Mile mě překvapila přítomnost ředitele u zápisu, který se věnoval rodičům. Myslím si, že by to uvítali i rodiče na jiných školách.

Jediné, co se mi nelíbilo, byly neoznačené prostory školy, kde zápis probíhal. Při zápisu mi také chyběla místnost pro rodiče, kde by mohli v klidu vyplňovat požadované dokumenty a vyčkávat na dítě. Vše se odehrávalo na chodbě.

Záznamový list pro zjišťování průběhu zápisu do první třídy

Základní škola D

I. Informativní část

Stručná charakteristika školy

Tato základní škola je umístěna v městské části Prahy 4 v rušnější části Michle. Její okolí tvoří převážně starší zástavba, nedaleko školy se nachází menší park. Základní škola, která je sloučena se školou mateřskou, je tvořena ze dvou vzájemně propojených budov. Navštěvuje ji celkem 342 žáků a vyučuje na ní 28 pedagogických pracovníků s průměrným věkem 43.

Přípravy zápisu (formulované vedením školy)

- *Způsob příprav.* Zápis včetně jeho přípravy, probíhá především na základě zkušeností z minulých let. To, co se osvědčilo, se opakuje i v následujících letech a naopak v případě nějakých nedostatků dochází ke změnám. Úkoly pro děti se obměňují dle dohody učitelů. Ti se je snaží sestavit tak, aby o dítěti poskytly co nejvíce různorodých informací. Učitelé se často při jejich tvorbě inspiroují v odborné literatuře. Před samotným zápisem probíhá výzdoba a uzpůsobení tříd k zápisu a označení prostor budovy školy.

Škola se snaží usnadnit předškolákům vstup do školy pomocí jejich pravidelných návštěv z okolních mateřských škol. Děti se tak seznamují s prostory školní budovy a mohou si vyzkoušet práci na počítači s výukovými programy, které jsou určené pro předškolní děti.

Škola také nabízí všem rodičům předškoláků třídní projekt „Pomocná ruka rodičům předškoláka“, zaměřený na grafomotorická cvičení, matematické představy a jazyková cvičení.

Pro získání potřebných informací škola nabízí den otevřených dveří.

- *Délka příprav.* Návštěvy mateřských škol se konají již od října pravidelně každý měsíc, projekt pro rodiče předškoláků začíná v prosinci. Přípravy na samotný zápis trvají několik dní.

- *Zapojené osoby.* Na přípravách se podílí vybraní učitelé I. stupně a žáci II. stupně.

Průběh zápisu

Posuzování školní zralosti a připravenosti i vyplňování nezbytných dokumentů rodiči probíhalo ve stejné místnosti. Po třídě bylo rozmístěno pět stanovišť, na kterých předškoláci plnili zadané úkoly. Na každém stanovišti byl přichystán vždy jeden žák II. stupně, který měl v ruce maňáska a jeho prostřednictvím předškolákovi zadával úkoly. Téměř veškerá komunikace probíhala pouze mezi předškolákem a žákem II. stupně. Po stanovištích se s dítětem přesouval jeden učitel, který sloužil pouze jako pozorovatel a posuzovatel, který si zapisoval poznámky. Každé stanoviště bylo zaměřeno na určitý typ úkolů (matematické představy, logika a zraková percepce, motorika, výslovnost a úroveň kresby). Pokud rodiče měli vyplněné dokumenty dříve, než bylo dítě prověřené, většinou k němu přišli a pozorovali ho. Poté se rodiče s předškoláky přesunuli do druhé místnosti, kde se dozvěděli informaci o přijatých a nepřijatých dětí.

Organizace zápisu

- *Časové hledisko.* Zápis se konal dva všední dny od 14.00 do 18.00 hodin. Děti k zápisu přicházely postupně, žádné fronty se netvořily.
- *Prostory.* Zápis probíhal ve dvou místnostech. V jedné bylo dítě současně prověřováno a rodiče zařizovali formální záležitosti, v druhé se pak dozvěděli rozhodnutí o přijetí.
- *Osoby zajišťující průběh zápisu.* Pro vyřizování formálních záležitostí byli k dispozici tři učitelé. Na stanovištích zadávalo úkoly předškolákům pět žáků II. stupně.

II. Klíčová kritéria

Cíl zápisu (formulovaný vedením školy)

Cílem zápisu je nabrat děti do první třídy.

Osoby posuzující školní zralost a připravenost

Školní zralost a připravenost posuzovali celkem čtyři učitelé. Jedno dítě bylo pozorováno jedním učitelem. Učitelé budoucích prvňáků dosud nebyli známi. Psycholog nebyl u zápisu přítomen.

Časová dotace věnovaná jednomu dítěti

Jedno dítě bylo prověřováno v průměru sedmnáct minut.

Tab. 4 Aktivity požadované u zápisu na škole D

Úkol požadovaný po dítěti při zápisu	Cíl dané aktivity (zjišťovaný ústně od učitele posuzující školní zralost a připravenost)	Další oblasti zralosti a příprav., které jsou možné sledovat při plnění zadaných úkolů (dle mého pozorování)
práce s počítadlem (na jaké straně je více/méně kuliček)	úroveň matematických dovedností	
přiřazování správné číslice k určitému počtu puntíků (do pěti)	úroveň matematických dovedností	
rozpoznání základních geometrických tvarů	znalost tvarů	
najít dvě správné části obrázku, zkompletovat ho a pojmenovat (např. kočka)	poskládání obrázku z několika částí, úroveň logického myšlení	zrková analýza a syntéza
barvy	pojmenování základních odstínů barev	
ukázání levé/pravé ruky, oka	pravolevá orientace	
postavení domečku z kostiček	úroveň jemné motoriky	logické uvažování
básnička/písnička	výslovnost	úroveň verbálního projevu
kresba postavy	vyspělost kresby a její rozmístění na papíře	zrková percepce, způsob prožívání

III. Hodnocení zápisu

Úkoly požadované po dětech u zápisu byly různorodé a myslím, že obsáhly vše podstatné. Aktivity byly sestaveny na prověření kognitivní oblasti (matematické představy, logické uvažování, řečový projev), jemné motoriky a grafomotoriky (stavění domečku z kostiček, kresba) i práceschopnosti (dokončení úkolu, soustředěnost). Sociální vyspělost mohla být zkoumána pouze omezeně, rodiče sice nebyli většinou přímo u dětí, ale byli ve stejné místnosti.

Samotný zápis byl pro mě velmi zajímavý. Zaujalo mě, jak základní škola spolupracuje s předškoláky, ať jsou to programy pro mateřské školy, projekty pro rodiče

budoucích prvňáků či zřízení přípravné třídy. Do této přípravné třídy jsou přijímány děti s rozhodnutím o odkladu školní docházky, které mají např. logopedické či grafomotorické obtíže, sníženou koncentraci pozornosti a další. Do třídy může docházet maximálně patnáct dětí. Učitel tak má dostatek prostoru věnovat se všem dětem.

Zajímavá zkušenost pro mě byla ta, že předškolákům byly předkládány úkoly k posuzování školní zralosti a připravenosti prostřednictvím žáků II. stupně. Pedagog mi to objasnil tím, že předškoláci mají k starším dětem bližší vztah než k dospělým. Předškolák prý komunikuje hlavně s tím, kdo mu je sympatický, proto také žáci II. stupně zadávali úkoly pomocí maňásků. Přišlo mi to jako zajímavý podnět k zamyšlení. Děti se na žáky s maňásky usmívaly a bylo vidět, že je to baví. Osobně zastávám ale spíše názor, že u posuzování školní zralosti a připravenosti by měl být pouze učitel. V první třídě se dítě také bude muset naučit komunikovat s dospělými.

Škola měla velmi přehledně označené prostory, papírové šipky rodiče dovedly až k samotnému zápisu. Rodiče také získali podrobné písemné informace o tom, jak bude zápis probíhat. V organizaci bych pouze změnila to, že bych nechala rodiče vyplňovat zápisní lístky a žádosti k přijetí v jiné místnosti než u dětí, které byly prověřovány.

Záznamový list pro zjišťování průběhu zápisu do první třídy

Základní škola E

I. Informativní část

Stručná charakteristika školy

Základní škola je situována v městské části Prahy 11, mezi stanicemi metra Chodov a Roztyly. Nachází se v klidném a příjemném sídlištním prostředí, nedaleko Kunratického lesa. Objekt školy je tvořen celkem šesti pavilony, ve kterých probíhá veškerá výuka včetně tělesné výchovy. Celkově na škole působí 40 pedagogických pracovníků s průměrným věkem 47 let a vzdělání je poskytováno 452 žákům.

Přípravy zápisu (formulované vedením školy)

- *Způsob příprav.* Na škole neprobíhají žádné velké přípravy, stejná forma zápisu se opakuje každý rok. Škola má připravené tištěné obrázkové materiály, se kterými u zápisu pracuje. Pouze je nutné nakopírovat potřebné dotazníky a informace pro rodiče. Před samotným zápisem se na tuto událost připravuje společenská místnost, která se musí prostorově uzpůsobit, vyzdobit a vybavit. Škola organizuje pravidelné přípravné programy pro předškoláky s rodiči již delší dobu před samotným vstupem do školy. Děti se tak seznamují s budoucími spolužáky, prostředím školy i učiteli.
- *Délka příprav.* Programy pro předškoláky s rodiči se konají od listopadu do února. Příprava prostor a nakopírování dokumentů trvá obvykle několik hodin.
- *Zapojené osoby.* Do příprav byli zapojeni všichni posuzující učitelé a zástupkyně ředitele.

Průběh zápisu

Po příchodu do zápisové místnosti byl rodiče s dítětem usazeni k jednomu stolečku, kde se jim věnoval učitel po celou dobu zápisu. Nejprve pedagog s rodiči vyřídil administrativu (někteří rodiče si potřebné dokumenty vytiskli z internetových stránek školy a vyplnili je již doma). Poté ten samý učitel zadával dítěti úkoly na zjišťování školní zralosti a

připravenosti, především na základě předem připravených tištěných materiálů. Celou dobu při posuzování rodiče seděli u stolečku vedle dítěte. Pedagog komunikoval nejen s dítětem, ale i s rodiči.

Organizace zápisu

- *Časové hledisko.* Zápis se konal dva všední dny od 14.00 do 17.30 hodin. K dispozici byl jeden náhradní termín.
Díky dostatečnému počtu posuzujících pedagogů nikdo nemusel na zápis čekat. Učitel se tak mohl dítěti věnovat dle potřeby.
- *Prostory.* Celý zápis se odehrával v jedné velké společenské místnosti. Po celé ploše bylo připraveno osm stolečků po jednom pedagogovi. Celkem tedy mohlo být posuzováno maximálně osm dětí najednou. V rohu místnosti pak rodiče dostávali rozhodnutí o přijetí.
- *Osoby zajišťující průběh zápisu.* U zápisu bylo celkem jedenáct učitelů. Osm z nich vyřizovalo administrativu a posuzovalo školní zralost a připravenost, dva vyhotovovali rozhodnutí o přijetí a jeden čekal u vchodu do školy.

II. Klíčová kritéria

Cíl zápisu (formulovaný vedením školy)

Jediným cílem zápisu je posouzení školní zralosti.

Osoby posuzující školní zralosti a připravenost

Školní zralost a připravenost posuzovalo osm učitelů prvního stupně. Každé dítě posuzoval jeden učitel. Kdo bude učit děti budoucích prvních tříd zatím nebylo známo. Psycholog zde nebyl přítomen.

Časová dotace věnovaná jednomu dítěti

Časová dotace pro jedno dítě byla individuální dle potřeby. Když bylo vidět, že je dítě šikovné, nebylo prověřováno tak dlouho, jako dítě, u kterého měl pedagog pochybnosti. Průměrně bylo dítě prověřováno patnáct minut.

Tab. 5 Aktivitty požadované u zápisu na škole E

Úkol požadovaný po dítěti při zápisu	Cíl dané aktivity <i>(zjišťovaný ústně od učitele posuzující školní zralost a připravenost)</i>	Další oblasti zralosti a příprav., které jsou možné sledovat při plnění zadaných úkolů <i>(dle mého pozorování)</i>
znázornění geometrických tvarů v pořadí dle předlohy	znalost základních tvarů, sledování správného úchytu tužky	
hledání stejného obrázku do dvojice (do jedné dvojice obrázků chybí)	schopnost zrakového vnímání, logika	
vybarvení obrázků v určitém místě konkrétní barvou dle pokynů učitele (vpravo, vlevo, první, prostřední)	orientace v prostoru, znalost základních barev	
pojmenování předmětů na obrázku	znalost základních věcí a schopnost jejich popisu	
bludiště (nalezení a znázornění tužkou cestu od jednoho zvířete k druhému)	logické uvažování	zrakové vnímání, úchyt tužky, lateralita
básnička/písnička	řeč, projev, výslovnost	
začínající písmeno u slyšeného slova	určení počáteční hlásky slova	sluchová percepce, pozornost

III. Hodnocení zápisu

Učitelé zkoumali především kognitivní oblast, na kterou byla směřována většina úkolů u zápisu (barvy, tvary, pojmenování obrázků, orientace v prostoru). Myslím si, že v úkolech požadovaných po dítěti měla být zařazena více komunikace s učitelem. Dítě většinu času mělo sklopenou hlavu nad tištěným materiálem, který vyplňovalo. Z komunikace může učitel pochytit, jak dítě přemýšlí, reaguje, vyslovuje, zda umí navázat kontakt s cizím dospělým. Chyběl úkol na motoriku, prověřovány byly pouze grafomotorické dovednosti prostřednictvím vybarvování obrázků, které bych spíše nahradila kresbou postavy, která o dítěti prozradí více informací. Rodiče byli přítomni u posuzování školní zralosti a připravenosti, sociální zralost tedy nemohla být příliš prověřena.

K mé nelibosti, tato škola opět zvolila přítomnost rodičů při posuzování školní zralosti a připravenosti. Tento zápis byl odlišný od ostatních v tom, že učitel s rodiči během ověřování

dítěte komunikoval, bavil se o tom, jak to dítěti jde, co je potřeba zlepšit a další. Komunikovalo ale také dítě s rodiči, což si myslím, byl velmi rušivý element. Dítě mluvilo s rodiči většinou o věcech, které se zápisu vůbec netýkaly, například co budou dělat odpoledne.

Kladně hodnotím dostatečný počet posuzujících učitelů, díky kterému se netvořily fronty před zápisovou místností a všichni přišli rovnou na řadu.

Záznamový list pro zjišťování průběhu zápisu do první třídy

Základní škola F

I. Informativní část

Stručná charakteristika školy

Základní škola městské části Prahy 11 je situovaná na rozhraní vilové a sídlištní zástavby původní obce Chodov. Škola se stoletou tradicí je umístěna v rozlehlé historické budově. Navštěvuje ji celkově 470 žáků, přičemž maximální počet dětí je 500. Vyučuje na ní 43 pedagogických pracovníků s průměrným věkem 47.

Přípravy zápisu (*formulované vedením školy*)

- *Způsob příprav.* Na samotný zápis se škola dlouze nepřipravuje, vše je hotové z minulých let.
Škola již několik let pořádá cyklus pořadů, pro budoucí prvňáky a jejich rodiče, s názvem „Škola nanečisto“. Děti se tak mohou pod vedením učitelů prvního stupně se školou seznámit, něco se naučit formou her, poznat své budoucí spolužáky. Rodiče mohou své děti během programu sledovat, případně jim i pomáhat.
- *Délka příprav.* Programy pro budoucí školáky probíhají již od října.
- *Zapojené osoby.* Zápis připravují učitelé I. stupně.

Průběh zápisu

Rodiče s dětmi přicházející na zápis nejprve obdrželi pořadové číslo a následně vyplnili žádost o přijetí. Poté bylo dítě vyzváno k plnění úkolů. V místnosti, kde probíhalo posuzování školní zralosti a připravenosti bylo připraveno pět stanovišť s úkoly, které děti postupně plnily pod dohledem jednoho učitele. Každé stanoviště bylo zaměřeno na jeden typ úkolů (matematika, paměť, mluvený projev, zručnost, všeobecná informovanost). Pokud předškolák zvládl uspokojivě úkol na stanovišti, získal razítko. Celkem tedy nejúspěšnější děti získaly pět razítek. Během plnění úkolů, rodiče mohli být, dle jejich zvážení, přítomni u svých dětí. Někteří rodiče chodili po stanovištích přímo s dětmi, jiní čekali u vchodu do

místnosti. Na základě počtu získaných razítek, bylo dítě přijato do první třídy či mu byl doporučen odklad.

Organizace zápisu

- *Časové hledisko.* Zápis probíhal dva všední dny, první od 14.30 do 18.00 hodin, následující den pak v čase 15.00 - 17.30 hodin. Předškoláci přicházeli k zápisu dle pořadových čísel. Nikdo nemusel čekat, bylo k dispozici dostatek posuzujících pedagogů.
- *Prostory.* Na zápis byly vyhrazeny tři místnosti. V první třídě rodiče vyplňovali žádost o přijetí; v druhé děti plnily požadované aktivity pod dohledem učitelů a v poslední místnosti rodiče dostali zpětnou vazbu o tom, jak se dítěti dařilo plnit zadané úkoly. Prostory byly vyhovující.
- *Osoby zajišťující průběh zápisu.* Počet pěti zaměstnanců školy organizující průběh zápisu byl dostačující.

II. Klíčová kritéria

Cíl zápisu (formulovaný vedením školy)

Cílem zápisu na této škole je nabrat co nejvíce dětí do prvních tříd, především z důvodu odchodu velkého počtu dětí pátých tříd na gymnázia.

Osoby posuzující školní zralost a připravenost

Celkem bylo pro předškoláky k dispozici sedm posuzujících učitelů. Většinou byli vždy dva volní, čekající na další dítě. Předškolák byl posuzován jedním učitelem, který s ním procházel všechny stanoviště. Učitelé budoucích prvňáků zatím nebyli vybráni. Psycholog k zápisu nebyl přizván.

Časová dotace věnovaná jednomu dítěti

Jedno dítě bylo posuzováno průměrně jedenáct minut.

Tab. 6 Aktivitty požadované u zápisu na škole F

Úkol požadovaný po dítěti při zápisu	Cíl dané aktivity (zjišťovaný ústně od učitele posuzující školní zralost a připravenost)	Další oblasti zralosti a příprav., které jsou možné sledovat při plnění zadaných úkolů (dle mého pozorování)
počítání teček na kartičce (max. deset)	základní matematické znalosti	
podle počtu teček přiřadit příslušný počet tyček	základní matematické znalosti	
pojmenování šesti obrázků + najít jeden, který mezi ostatní nepatří (např. ovoce, jedna zelenina)	znalost základních předmětů a jejich označení	zraková percepce, schopnost odlišit jiný námět obrázku
zavazování tkaničky	manuální zručnost	
zapamatování si pěti obrázků v řadě, po následném zakrytí je vyjmenovat ve správném pořadí	zraková paměť	pozornost
dle výběru námětu obrázku, stručně vyprávět příslušnou pohádku	sledování výslovnosti, schopnost komunikace s neznámou osobou	věku přiměřená slovní zásoba, smysluplné tvoření vět, mluvení ve větách a souvětí, paměť

III. Hodnocení zápisu

Úkoly byly hodně zaměřeny komunikaci dítěte s učitelem a na kognitivní oblast (matematické představy, paměť, pozornost, výslovnost). Žádný úkol, ale nebyl zkoumán písemnou formou, u kterého by dítě uchopilo do ruky tužku. Jemná motorika byla prověřována zavazováním tkaničky. Sociální vyspělost dítěte nemohla být příliš posouzena, jelikož rodiče byly většinou neustále v jeho blízkosti.

Dle mého názoru považuji tento zápis za vydařený. Byla zajištěna dobrá organizace, včetně pořadových čísel, podaných informací rodičům o průběhu zápisu, dostatek prostorů. Pozitivně hodnotím zajištění velkého počtu posuzujících učitelů, díky kterému se netvořily fronty předškoláků před třídou. Rodiče se účastnili plnění úkolů svých dětí dle svého uvážení. Většinou je pozorovali ze zadní části místnosti.

5.3 Výsledky výzkumu

Pro zhodnocení funkčnosti zápisu z hlediska posuzování školní zralosti a připravenosti dětí do základní školy považuji za zcela zásadní, kdo školní zralost a připravenost posuzuje, prostřednictvím jakých úkolů, s jakou časovou dotací a s jakým záměrem a proto jsem tyto atributy zvolila jako klíčová kritéria. Pro lepší přehlednost dosažených výsledků jsem sestavila ke každému klíčovému kritériu tabulku.

Jako první kritérium, které jsem si zvolila, je cíl zápisu, který si školy stanovily; tuto informaci jsem zjišťovala od ředitelů jednotlivých škol.

Tab. 7 Cíl zápisu

Škola	Cíl zápisu
A	Přijmout co nejvíce kvalitních dětí
B	Přijmout co nejvíce kvalitních dětí
C	Přijmout 11 - 12 dětí
D	Přijmout děti do 1. třídy
E	Posoudit školní zralost dětí
F	Přijmout co nejvíce dětí

Z výše uvedené tabulky je evidentní, že většina navštívených základních škol (tři ze šesti) považují za cíl zápisu do první třídy pouze přijetí dětí (co nejvíce). Další dvě školy pak uvedly, že jejich záměrem, je přijetí co nejvíce kvalitních dětí. Pouze jedna škola vyslovila jako cíl zápisu, zkoumání školní zralosti.

Jako druhé klíčové kritérium jsem si stanovila osoby posuzující školní zralost a připravenost dítěte.

Tab. 8 Posuzující osoby

Škola	Počet pedagogů posuzujících 1 dítě	Přítomnost budoucích učitelů 1. tříd	Přítomnost psychologa
A	3	ANO	NE
B	1	ANO	NE
C	2	nebyli známi	NE
D	1	nebyli známi	NE
E	1	nebyli známi	NE
F	1	nebyli známi	NE

Z Tabulky 8 je zřejmý počet pedagogů posuzujících 1 dítě na vybraných základních školách. Na čtyřech školách ze šesti byla školní zralost a připravenost dítěte posuzována jedním učitelem, na jedné škole pak nezávisle dvěma pedagogy a na jedné škole prověřovali každé dítě zvlášť tři pedagogové. Budoucí učitelé prvních tříd na většině navštívených škol (čtyři ze šesti) prozatím nebyli známi. Psycholog z pedagogicko-psychologické poradny nebyl u zápisu přítomen ani na jedné z vybraných škol. Základní škola C obvykle psychologa zajišťuje, ale tento rok se bohužel domluva nepodařila.

Dalším stanoveným kritériem je časová dotace věnovaná jednotlivým dětem při zápisu.

Tab. 9 Průměrná časová dotace na 1 dítě

Škola	Průměrná časová dotace na 1 dítě v minutách
A	17
B	10
C	25
D	17
E	15
F	11

Jednotlivé školy se poměrně významně lišily v čase, který byl věnovaný jednomu dítěti při posuzování jeho školní zralosti a připravenosti. Průměrné časové rozpětí, spočtené ze vzorku deseti dětí, se pohybovalo od deseti do dvaceti pěti minut. Na třech školách ze šesti se učitelé průměrně věnovali žákům v časovém rozmezí 16 – 25 minut, na dvou školách pak v čase od 11 – 15 minut a pouze na jedné škole 10 minut. Čas věnovaný jednomu dítěti byl hodně ovlivněn množstvím dětí čekajících ve frontě na posouzení školní zralosti a připravenosti. Učitelé se pak někdy dostávali do určitého časového tlaku.

Následující tabulka je zaměřena na typy úkolů předkládaných dětem u zápisu na navštívených základních školách a vyjadřuje se tak k poslednímu klíčovému kritériu. Tabulka 10 znázorňuje analýzu požadovaných úkolů po dítěti u zápisu z hlediska dílčích složek školní zralosti a připravenosti.

Tab. 10 Výskyt úkolů, zadaných dětem u zápisu, postihujících dílčí oblasti školní zralosti a připravenosti

Škola	Zaměřenost úkolů u zápisu na posuzování školní zralosti a připravenosti			
	Kognitivní zralost	Vypěstlost motoriky	Sociální a emoční zralost	Práceschopnost
A	ANO	ANO	ANO	ANO
B	ANO	ČÁSTEČNĚ	ČÁSTEČNĚ	ANO
C	ANO	ANO	ČÁSTEČNĚ	ANO
D	ANO	ANO	ČÁSTEČNĚ	ANO
E	ANO	ČÁSTEČNĚ	NE	ANO
F	ANO	ANO	ČÁSTEČNĚ	ANO

Tabulka 4 je sestavena dle následujícího označení:

ANO	úkol zaměřený na danou oblast školní zralosti a připravenosti se u zápisu vyskytl
ČÁSTEČNĚ	úkol zaměřený na danou oblast školní zralosti a připravenosti se u zápisu objevil, ale ne v plné míře
NE	úkol zaměřený na danou oblast školní zralosti a připravenosti se u zápisu vůbec nevyskytl

Na většině navštívených škol byly úkoly sestaveny vyváženě tak, aby postihly všechny oblasti školní zralosti a připravenosti (podrobnější informace viz jednotlivé záznamové listy). Z Tabulky 4 je patrné, že kognitivní složka a práceschopnost byly prověřovány na všech základních školách např. rozpoznání písmen, číslic, recitování básničky a další.

Vyspělost motoriky byla na dvou školách zkoumána pouze prostřednictvím kresby postavy či vybarvováním obrázků. Zbytek škol zahrnul mezi požadované úkoly i jinou aktivitu, v které se projevuje zručnost dítěte (např. stavění kostek, zavazování tkaničky a další).

Sociální a emoční složka nemohla být moc posuzována, jelikož rodiče se většinou pohybovali v blízkosti dětí a učitelé tak nemohli vyzorovat, jak dítě zvládá odloučení od rodiče, jak je samostatné. Pouze na jedné z navštívených škol probíhalo posuzování školní zralosti a připravenosti dítěte striktně bez přítomnosti rodičů (ti museli čekat v jiném patře). Na třech školách měli rodiče na výběr, zda budou u svých dětí a většinou se i pro tuto variantu rozhodli. Další škola pak vyslovila doporučení, počkat mimo místnost, kde probíhá diagnostika dítěte. Někteří rodiče to respektovali, jiní u svého dítěte přesto přihlíželi. Na šesté škole pak byl zápis zorganizován tak, že rodiče přímo seděli s dětmi u jednoho stolu.

Mezi nejčastěji zařazované úkoly na vybraných školách patřily: kresba postavy (čtyři ze šesti škol), básnička/písnička (čtyři ze šesti škol) a zavazování tkaničky (tři školy ze šesti škol). Stanovené cíle aktivit od učitelů (viz tabulky 1-6 „Aktivity požadované u zápisu“ uvedené v jednotlivých záznamových listech základních škol) byly vždy naplněny. Některé úkoly byly i zdrojem informací o dalších dílčích oblastech zralosti a připravenosti, které ale škola danou aktivitou nesledovala. Tyto postřehy jsem uvedla do posledního sloupce tabulky v jednotlivých listech. Je zřejmé, že z jednoho úkolu lze o dítěti zjistit mnoho různorodých skutečností.

Nyní bych ráda shrnula ostatní získané poznatky, které jsou spíše doplňující.

Zápisy na vybraných základních školách probíhaly vždy ve dvou všedních dnech, v předem stanovený čas, bez nutnosti objednat se.

Přípravy na zápis probíhaly na všech vybraných školách obdobně. Základní podoba zápisu se každý rok opakuje, tudíž bývá většina materiálů připravena z minulých let. Na některých školách dochází k obměně úkolů, kvůli dětem, které přicházejí po odkladu povinné školní docházky. Do příprav na zápis školy se většinou zahrnují dny otevřených dveří, kde rodiče mohou získat veškeré potřebné informace o škole. Některé školy pak pořádají

nejrůznější programy pro předškoláky, kteří se tak mohou s prostředím školy a učiteli seznámit ještě před samotným zápisem. Zápis do prvních tříd většinou připravují a organizují učitelé prvního stupně spolu se zástupcem školy.

Průběh zápisu, stejně tak jako jeho organizace, se na jednotlivých školách významně liší. Každá škola si individuálně stanovuje, jakou formou bude zápis probíhat; zda např. formou hry, obcházením stanovišť s úkoly či klasicky v lavici.

Se zápisem je také spojena nezbytná administrativa. Rodiče tak musí vždy vyplnit formuláře „Žádost o přijetí dítěte k základnímu vzdělání“ a „Zápisní lístek“. Pokud žádají o odklad, vyplňují „Žádost o odklad povinné školní docházky“ a přikládají nebo posléze musí dodat doporučení od odborného lékaře či klinického psychologa a vyjádření příslušného školského poradenského zařízení.

5.4 Závěr výzkumu

V závěru výzkumu se vracím k vytyčenému cíli praktické části mé bakalářské práce, a to ke zhodnocení funkčnosti zápisu na vybraných základních školách z hlediska posuzování školní zralosti a připravenosti.

Za důležitý cíl zápisu školy považuji, kromě přijetí nových dětí, i posouzení školní zralosti a připravenosti dítěte. Tento cíl byl stanoven pouze na jedné škole. Tři školy ze šesti uvedly jako cíl zápisu pouze přijetí dětí. Je pochopitelné, že škola potřebuje přijmout co nejvíce žáků, především z ekonomických důvodů, ale nemělo by to vést k přijetí nezralých a nepřípravených dětí.

Jen ve dvou navštívených základních školách dítě posuzovalo více učitelů než jeden. Na většině škol nebyli v době zápisu dosud známi učitelé budoucích prvňáků. Přítomnost psychologa u zápisu neměla sjednanou žádná škola.

Čas, který posuzující pedagogové věnovali jednomu dítěti ve velké míře závisel na množství dětí, které v danou chvíli čekaly na zápis.

Úkoly požadované po dětech byly na všech šesti školách sestaveny tak, aby postihly všechny složky školní zralosti a připravenosti, až na sociální oblast. Diagnostika dítěte probíhala, kromě jedné školy, v přítomnosti rodičů, tudíž bez posouzení samostatnosti a sociální zralosti dítěte. Z výzkumu také vyplynulo, že posuzující učitelé nevyužívali celé spektrum informací, které by z předložených aktivit mohli o dětech zjistit.

Z těchto závěrů musím konstatovat, že zápisy z hlediska posuzování školní zralosti a připravenosti, na pěti ze šesti navštívených základních škol, neshledávám plně funkční. Z mého výzkumu vyplývá, že za plně funkční dle stanovených kritérií považují zápis na škole A. Tento zápis byl ve srovnání s ostatními vybranými školami kvalitně proveden a to i přesto, že tato škola si ve svém cíli přímo nestanovila posouzení školní zralosti a připravenosti.

Po získání zkušeností z tohoto výzkumu, jsem došla k následujícím závěrům.

- Za důležitý cíl zápisu by škola měla také považovat posouzení školní zralosti a připravenosti dětí. Snaha získat co nejvíce dětí do prvních tříd, může přispět k určité nezdravé toleranci školy při posuzování školní zralosti a připravenosti dítěte.
- Škola by měla mít zajištěné dostatečné množství posuzujících osob. Pokud by byl k dispozici pouze malý počet učitelů, ti by pak mohli pociťovat tlak čekajících rodičů, což by se mohlo odrazit v rychlém a nepromyšleném závěru o školní zralosti a

připravenosti daného dítěte. Pro kvalitní posouzení by učitelé měli dětem věnovat dostatek času.

- Úkoly požadované po dětech by měly být školou velmi dobře promyšleny a následně sestaveny tak, aby z nich bylo možno zjistit co nejširší spektrum informací o dítěti a posoudit tak všechny složky školní zralosti a připravenosti. Posuzována by měla být i sociální složka vyspělosti dítěte především tím, že diagnostika dítěte ze strany školy bude probíhat bez přítomnosti rodičů. Je důležité prověřit samostatnost dítěte, jeho schopnosti odloučit se od svého rodiče a plnit úkoly v kolektivu cizích lidí.

Navrhovala bych prokonzultování sestavených úkolů s psychologem ze školského poradenského zařízení.

Dále se domnívám, že pedagogové posuzující školní zralost a připravenost by měli být budoucími učiteli prvňáků. Problém je ten, že většina škol ještě v době zápisu neměla určené učitele budoucích prvních tříd. Myslím si, že tyto okolnosti by v době zápisu již měly být známy i pro rodiče. Dotaz ze strany rodičů na učitele prvních tříd se objevoval poměrně často. Škola by měla v rámci zápisu spolupracovat s psychologem z pedagogicko-psychologické poradny. Zcela jistě by bylo přínosné, kdyby byl psycholog u zápisu přítomen, při posuzování školní zralosti a připravenosti by přihlížel a mohl pedagogům v případě pochybností či nejasností poradit či pomoci. Je ale zřejmé, že přizvat psychologa k zápisu není vždy možné, protože zápisy se na všech školách konají ve stejném období.

V případě nepřítomnosti psychologa, bych alespoň doporučovala posuzování školní zralosti a připravenosti u dítěte dvěma učiteli. A v případě jakýchkoliv pochybností o školní zralosti a připravenosti by se dítěti měla doporučit návštěva školského poradenského zařízení.

Závěr

Cílem mé bakalářské práce bylo v první části poskytnout čtenáři teoretický rámec potřebný k pochopení celé problematiky, v druhé, stěžejní části jsem pak prezentovala získaná data a výsledky z provedeného výzkumu. Navštívila jsem šest základních škol, na kterých jsem hodnotila funkčnost zápisu do první třídy z hlediska posuzování školní zralosti a připravenosti. Myslím si, že stanovené cíle jsem zdárně splnila a v praktické části jsem došla k zajímavým výsledkům. Dle mých kritérií, podle kterých jsem získaná data výzkumu posuzovala, jsem došla k závěru, že při zápisu do první třídy často nedochází k adekvátnímu posuzování školní zralosti a připravenosti.

Domnívám se, že pokud mají rodiče sebemenší pochybnosti o tom, zda je jejich dítě zralé a připravené na vstup do školy, neměli by se pouze spoléhat na prověření u zápisu do první třídy, ale měli by se objednat do pedagogicko-psychologické poradny. Jednak dítě vyšetří nezávislý odborník, který dítěti věnuje zcela určitě více času než učitelé ve shonu zápisu. Psycholog také obvykle komunikuje i s rodičem dítěte, případně mu může doporučit k procvičování nějaké činnosti a úkoly podporující školní zralost a připravenost.

Jako další důležitý zdroj informací o školní zralosti a připravenosti dítěte, který by měli rodiče brát v úvahu, jsou učitelky v mateřské škole, které dané dítě po delší docházce dobře znají, ví jak plní zadané úkoly, jak se chová v kolektivu dětí a nepochybně mají možnost srovnání s ostatními dětmi.

Vzorek šesti škol je však moc malý na to, abych došla k zobecnitelným závěrům, proto všechny závěry vztahuji pouze k navštíveným školám. Přesto si myslím, že může být má práce přínosná a obohacující pro učitele organizující zápis dětí, dále pro rodiče budoucích prvňáků a pevně ale doufám, že bude inspirativní pro celou širší veřejnost a stane se třeba podnětem pro další výzkumná bádání.

Seznam použité literatury

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Vlasta ŠMARDOVÁ. *Školní zralost: Co by mělo umět dítě před vstupem do školy*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2011. ISBN 978-80-251-2569-4.

HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-X.

KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Hry v mateřské škole v teorii a praxi*. Praha : Grada Publishing, 2005. 184 s. ISBN 80-247-0852-3.

KROPÁČKOVÁ, Jana. *Budeme mít prvňáčka: Rady pro rodiče dětí od 5 let*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-359-8.

LANGMEIER, Josef; KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. Praha : Grada Publishing, 2006. 368 s. ISBN 80-247-1284-9.

NAKONEČNÝ, Milan. *Lidské emoce*. Praha : Academia, 2000. 335 s. ISBN 80-200-0763-6.

NOVOTNÁ, Marie a Marta KREMLIČKOVÁ. *Kapitoly ze speciální pedagogiky pro učitele*. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1997. ISBN 80-85937-60-3.

PEUTELSCHMIEDOVÁ, Alžběta. *Mařenko, řekni Ř : Aby to dětem dobře mluvilo*. Praha : Grada Publishing, 2007. 96 s. ISBN 978-80-247-2353-2.

PLEVOVÁ, Irena. Období předškolního věku. In *Přehled vývojové psychologie*. Olomouc : Univerzita Palackého, 2005. s. 68-72. ISBN 80-244-0629-2.

PLEVOVÁ, Irena; PETROVÁ, Alena. Dětská kresba a zvláštnosti dětské psychiky. In *Přehled vývojové psychologie*. Olomouc : Univerzita Palackého, 2005. s. 73-83. ISBN 80-244-0629-2.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 4. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.

SVOBODA (ed.), Mojmír, Dana KREJČÍŘOVÁ a Marie VÁGNEROVÁ. *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-545-8.

ŠULOVÁ, Lenka. Repetitorium vybraných poznatků vývojové psychologie. In *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. Praha : Portál, 2010. s. 248. ISBN 978-80-7367-627-8.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I. : Dětství a dospívání*. Praha : Karolinum, 2008. 467 s. ISBN 978-80-246-0956-0.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: Dětství, dospělost, stáří*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In: 2004. 2004.

ZELINKOVÁ, Olga. *Poruchy učení*. Praha : Portál, 2000. 196 s. ISBN 80-7178-481-8.

Souhlasím s tím, aby moje bakalářská práce byla půjčována ke studijním účelům.
Žádám, aby citace byly uváděny způsobem užívaným ve vědeckých pracích, a aby se
vypůjčovatelé řádně zapsali do přiloženého seznamu.

V Praze dne 26. 6. 2012

podpis

Pořadové číslo	Jméno čtenáře	č. ISIC karty	Bydliště	Datum